

**Projekt Kodeksu Etyki Adwokackiej
z dnia 6 maja 2010 r.**

**Podsumowanie konsultacji
6 maja 2010 r. – 6 listopada 2010 r.**

Spis treści

Konsultacje Projektu Kodeksu Etyki Adwokackiej z dnia 6 maja 2010 r. – wnioski i problemy (Paweł Skuczyński).....	3
1. Wprowadzenie.....	3
2. Metodologia i struktura Projektu.	5
3. Szczegółowe uwagi do metodologii i struktury Projektu.....	10
4. Zakres Projektu.....	11
5. Charakter norm Projektu.....	13
6. Terminologia Projektu.....	15
7. Zasady etyki zawodowej wyrażone w Projekcie.	15
8. Pozyskiwanie klientów.....	20
9. Tajemnica zawodowa.....	21
10. Konflikt interesów.....	23
11. Inne zagadnienia.....	25
Wykaz zmian.....	29
Projekt Kodeksu Etyki Adwokackiej z dnia 6 maja 2010 r. wraz z propozycjami modyfikacji.....	31

Warszawa, dn. 6 listopada 2010 r.

Konsultacje Projektu Kodeksu Etyki Adwokackiej z dnia 6 maja 2010 r.
– wnioski i problemy

1. *Wprowadzenie.* Projekt Kodeksu Etyki Adwokackiej – będący *de facto* projektem wspólnego kodeksu etyki adwokatów i radców prawnych – został przyjęty w ramach wspólnego zespołu ds. etyki Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie w dniu 6 maja 2010 r. Następnie został on publicznie ogłoszony poprzez umieszczenie Projektu wraz z wprowadzeniem i uzasadnieniem w internecie, wydanie w formie broszury¹ oraz opublikowanie jako bezpłatnego dodatku do czasopisma Monitor Prawniczy². Dzięki temu możliwe było rozpoczęcie procesu społecznych konsultacji obejmujących przede wszystkim środowisko adwokatów i radców prawnych, które trwały łącznie 5 miesięcy od dnia przyjęcia Projektu przez zespół. Niniejsze opracowanie stanowi wstępne podsumowanie tego procesu wraz ze wskazaniem wniosków dotyczących dalszych prac nad Projektem oraz problemów do dalszej dyskusji. Założeniem opracowania jest więc, że Projekt powinien podlegać dalszym pracom i dyskusjom, a dotychczasowa debata pozwoliła jedynie częściowo sformułować propozycje zmian poszczególnych rozwiązań Projektu. W pozostałym zakresie konieczne są pogłębione dalsze prace, jednakże ważnym efektem przeprowadzonych konsultacji jest wskazanie owych zagadnień do dyskusji.

Konsultacje Projektu obejmowały trzy rodzaje działań. Po pierwsze, istniała możliwość nadesłania uwag w formie elektronicznej lub przekazania poszczególnym członkom zespołu przez każdą zainteresowaną osobę. W ten sposób pozyskano szereg cennych uwag dotyczących „ogólnego wrażenia”, które Projekt wywołał w środowisku oraz wskazujących konkretne problemy praktyczne, które w ocenie zainteresowanych należałoby uwzględnić. Po drugie, w dniu 4 października 2010 r. na Uniwersytecie Warszawskim odbyła

---

¹ *Projekt Kodeksu Etyki Adwokackiej z dnia 6 maja 2010 r.*, Warszawa 2010.

² Bezpłatny Dodatek do Monitora Prawniczego nr 13/2010.

się konferencja „Projekt wspólnego kodeksu etyki adwokatów i radców prawnych”, która stanowiła zarówno środowiskową dyskusję poświęconą potrzebie przyjęcia nowych kodeksów etyki zawodowej adwokatów i radców prawnych, jak i debatę nad poszczególnymi rozwiązaniami Projektu³. Po trzeciej, do szeregu osób pełniących ważne funkcje w środowisku prawniczym skierowano Projekt wraz z prośbą o wyrażenie o nim oficjalnej opinii. Zostały one sporządzone przez następujące osoby: r.pr. Zenona Klatkę, dra Przemysława Kaczmarka, Annę Koropczuk, dra Tomasza Kozłowskiego, dra Pawła Łabieńca, dr Ewelinę Mitręgę, prof. dra hab. Ryszarda Sarkowicza, ks. prof. dra hab. Andrzeja Szostka oraz przez Polski Związek Pracodawców Prawniczych.

W podsumowaniu tak szeroko zakrojonych konsultacji bardzo trudno poruszyć wszystkie wątki, które w ich ramach zaznaczyły swoją obecność. Dlatego też konieczne są pominięcia i skróty, jednakże należy zaznaczyć, że nie pomniejsza to w żaden sposób wdzięczności, którą winni są autorzy Projektu wszystkim osobom, którzy zechciały wziąć udział w dotyczącej go debacie. W dalszych częściach niniejszego opracowania zostaną w pierwszej kolejności przedstawione uwagi odnoszące się do ogólnych założeń Projektu, tj. do jego metodologii i struktury, zakresu regulacji, charakteru norm, przyjętej terminologii, oraz podstawowych zasad. Następnie zostaną omówione uwagi do poszczególnych zagadnień objętych Projektem, takich jak pozyskiwanie klientów, tajemnica zawodowa, konflikt interesów oraz kilka kwestii dodatkowych. W zakończeniu natomiast znajduje się wykaz propozycji zmian poszczególnych rozwiązań Projektu. Do niniejszego opracowania został załączony Projekt wraz z uwzględnionymi propozycjami jego zmian.

Niniejsze opracowanie nie dotyczy kwestii związanych z przebiegiem dalszej debaty nad Projektem oraz perspektyw jej zakończenia. Zakłada ono jednak, że takie debaty powinny mieć miejsce w celu jego dopracowania. Doświadczenie dotychczasowych, pięciomiesięcznych konsultacji wskazuje, że udział jak najszerszego grona osób zainteresowanych ma nieoceniony wkład w rozpoznanie wad i luk Projektu. Dlatego należy rekomendować poszerzenie debaty nad Projektem. Między innymi w tym celu w niniejszym opracowaniu – poza propozycjami konkretnych modyfikacji postanowień Projektu – wyodrębniono szereg zagadnień do dalszej dyskusji, które są na tyle istotne i jednocześnie na tyle skomplikowane, że wymagają pogłębionych prac i konsultacji. W opracowaniu zachowano pierwotną numerację postanowień Projektu, która została zmieniona ze względu na dodanie nowych postanowień w wersji stanowiącej załącznik do niniejszego opracowania.

---

³ Zob. K. Mikołajczyk, *Sprawozdanie: konferencja „Projekt wspólnego kodeksu etyki adwokatów i radców prawnych”*, http://www.etykaprawnicza.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1713&Itemid=110.

2. *Metodologia i struktura Projektu.* Analizując przebieg konsultacji należy zauważyć, że co do zasady nie były kwestionowane założenia konstrukcyjne Projektu. Sformułowano wobec nich nawet oceny pozytywne, podkreślając m.in., że „oceniaamy bardzo pozytywnie przyjętą przez autorów Projektu metodologię uwzględniającą różnice pomiędzy różnymi czynnościami zawodowymi wykonywanymi przez adwokatów” (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Nie znaczy to oczywiście, że nie były formułowane żadne wobec nich zarzuty. W dyskusjach podkreślano m.in., że rozwiązanie to wydaje się o tyle nie przekonywujące, że obejmuje swoim rozwiązaniem również role nie należące do kategorii pomocy prawnej, jak na przykład negocjacje, arbitraż i mediacja. Wątpliwość tę należy szczegółowo omówić ze względu na jej wagę w sposobie ujmowania etyki zawodowej w ogóle⁴.

Rekonstruując role zawodowe adwokatów i radców prawnych oraz poszukując ich podstawowych zasad należy przede wszystkim zwrócić uwagę na ustawowe określenie funkcji tych zawodów. Przede wszystkim art. 4 ust. 1 Prawa o adwokaturze stanowi, iż zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Podobnie brzmi art. 6 ust 1 ustawy o radcach prawnych, według którego zawód radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Dodatkowo art. 7 stwierdza, iż pomocą prawną jest w szczególności udzielanie porad i konsultacji prawnych, opinii prawnych, zastępstwo prawne i procesowe, co być może w relacji do art. 6 ust. 1 tej ustawy nie jest do końca zrozumiałe z punktu widzenia zasad legislacji, nie pozostawia jednak wątpliwości co przez pojęcie pomocy prawnej rozumiał ustawodawca. Jeśli przy użyciu pojęcia pomocy prawnej definiuje się zawody adwokata i radcy prawnego, to na pewno tę ich funkcję należy uznać za podstawową. Udzielanie pomocy prawnej jako ich zadanie powinno być przy tym rozumiane nie tylko jako ich uprawnienie, ale jako przypisanie im przez ustawodawcę funkcji zapewnienia pomocy prawnej społeczeństwu w formie i na zasadach przewidzianej przepisami prawa.

---

⁴ Rozważania zawarte pkt. 2 opracowania są nieco zmienionym fragmentem rozdziału P. Skuczyński, *Lojalność wobec klienta jako zasada etyki prawniczej i jej granice* [w:] H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Granice działalności prawnika na rzecz klienta*, w przygotowaniu do druku.

Warto również wspomnieć o treści art. 1 ust. 1 Prawa o adwokaturze, który w przypadku ustawy o radcach prawnych nie znajduje odpowiednika. Przepis ten stanowi, iż adwokatura powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa. Wynika z tego, że głównym i jednocześnie samodzielnym zadaniem adwokatów jest udzielanie pomocy prawnej, ponieważ w zakresie ochrony praw i wolności obywatelskich oraz kształtowania i stosowania prawa adwokaci jedynie współdziałają. Oczywiście nie znaczy to, że te zadania adwokatury są mniejszej wagi, adwokaci nie mogą go według ustawy realizować samodzielnie. Nie znaczy to również, że w przypadku radców prawnych nie można mówić o podobnych zadaniach, w szczególności ze względu na bardzo podobne ukształtowanie zarówno zasad wykonywania zawodu, zakresu czynności zawodowych, jak i modelu samorządu zawodowego. Całokształt przepisów w tym zakresie uzasadniałby więc analogiczne zastosowanie art. 1 ust. 1 Prawa o adwokaturze również do radców prawnych. Jest to dopuszczalne również ze względu na fakt, iż przepis mówi o „powołaniu adwokatury” wydaje się więc, iż nie dotyczy wprost żadnych uprawnień lub obowiązków.

Pojęcie pomocy prawnej *de lege lata* rozumiane jest przedmiotowo, jako kategoria obejmująca różnego rodzaju czynności zawodowe prawników. Należy zauważyć, że w znaczeniu przedmiotowym pojęciu temu bywa nadawany różny zakres. Po pierwsze, rozumie się przez nie wszelkie czynności zawodowe prawników dokonywane na rzecz osób trzecich. Po drugie, rozumie się przez nią te czynności zawodowe prawników, które wykonywane są nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie na rzecz osób potrzebujących. W tym znaczeniu do pomocy prawnej będą zaliczone również takie działania, jak pouczenia skierowane do stron przez sąd, zwolnienie od kosztów sądowych, a nawet orzekanie ponad żądanie, działalność organizacji pozarządowych i samorządów polegająca na organizacji punktów doradztwa prawnego, a także ochrona prawna udzielana przez Rzecznika Praw Obywatelskich czy prokuratora. Po trzecie, w jeszcze innym rozumieniu termin ten oznacza reprezentację w postępowaniach sądowych, przede wszystkim karnych, opłacaną przez państwo i przyznawaną z urzędu⁵. Pojęcie to należy odróżnić od podmiotowego, używanego niekiedy w dogmatyce znaczenia tego terminu, według którego pomoc prawna to system podmiotów i organów, których zadaniem jest świadczenie czynności z zakresu pomocy prawnej.

Wydaje się, iż *de lege ferenda* posługiwanie się pojęciem pomocy prawnej powinno ewoluować w kierunku jego zawężenia do tych czynności zawodowych prawników, które

---

⁵ Ł. Bojarski, *Dostępność pomocy prawnej. Raport z monitoringu*, Warszawa 2003, s. 24.

wykonywane są nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie na rzecz osób potrzebujących. W pozostałym zakresie czynności te nie są bowiem wykonywane na zasadach pomocy, lecz poprzez świadczenie usług, a więc na zasadach rynkowych, choć w warunkach kilku silnie regulowanych rynków poszczególnych usług. Posługując się pojęciem pomocy prawnej Prawo o adwokaturze i ustawa o radcach prawnych i tak go nie precyzują poprzestając na jedynie przykładowym wyliczeniu czynności zawodowych, które do tej kategorii są zaliczane. Należy stwierdzić, iż wystarczające byłoby posługiwanie się pojęciem czynności zawodowych, a w ramach tej kategorii powinno wyodrębnić się te z nich, które wykonywane są nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie na rzecz osób potrzebujących. Funkcje zawodu adwokata można by wówczas określić poprzez bezpośrednie wskazanie katalogu czynności zawodowych, które adwokaci muszą wykonywać na rzecz klientów, niezależnie czy w ramach świadczenia usług, czy w ramach pomocy prawnej.

Zabieg polegający na odróżnieniu pojęcia czynności zawodowych i pomocy prawnej mógłby być pierwszym etapem uporządkowania zagadnień miejsca zawodów adwokata i radcy prawnego w systemie podziału pracy oraz zakresu powierzonych im czynności zawodowych. Niedostateczny kształt obecnego stanu prawnego stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 listopada 2003 r., który zauważył, iż „Na gruncie obowiązujących przepisów niedostatecznie jasnych i nieprecyzyjnych nie sposób (...) dostrzec jednolitych założeń aksjologicznych przyjmowanych rozwiązań. Poza sferą profesjonalnej działalności adwokatów i radców prawnych istnieje – jak wskazano – szereg innych jeszcze obszarów związanych ze świadczeniem pomocy prawnej (...) Nie ulega wątpliwości, że do istoty zawodu adwokata i radcy prawnego należą czynności z zakresu reprezentacji prawnej przed organami wymiaru sprawiedliwości. Jedynie w ten sposób może być urzeczywistniona gwarancja należytej ochrony stron i uczestników postępowania, ich praw i wolności, w tym ochrona tajemnicy życia prywatnego. Do ustawodawcy należy jednoznaczne określenie, jakie jeszcze działania z zakresu pomocy prawnej, poza sferą szerszej rozumianej reprezentacji procesowej, wymagają posiadania najwyższych kwalifikacji zawodowych, a więc tych połączonych z tytułem adwokata lub radcy prawnego”⁶.

Oznacza to, iż w omawianej materii trudno o jednoznaczne konkluzje, ponieważ aby bliżej określić role zawodowe adwokatów i radców prawnych należy ustalić, w jakim stosunku pozostają oni do innych podmiotów wykonujących prawnicze czynności zawodowe, w tym przede wszystkim innych zawodów prawniczych, na przykład notariuszy i

---

⁶ SK 22/02, OTK 2003 / 9A / 97.

komorników, a jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny stosunek ten jest wysoce niejasny. Mimo to, po pierwsze, należy zauważyć, że zgodnie z art. 4 ust. 1 Prawa o adwokaturze i art. 6 ust. 1 ustawy o radcach prawnych zawody te posiadają bardzo szerokie funkcje, a katalog powierzonych im czynności zawodowych nie jest ograniczony. Mogą więc istnieć czynności zawodowe w przepisach tych nie wymienione, co odróżnia te zawody od innych zawodów prawniczych, w których można mówić o swoistym *numerus clausus* czynności zawodowych⁷. Pomimo więc, iż ustawy wprost wymieniają czynności z zakresu doradztwa prawnego i reprezentacji w sądach i urzędach, to katalog ten może i w praktyce jest o wiele szerszy, obejmując na przykład również czynności z zakresu negocjacji, mediacji i arbitrażu. Po drugie, zakres czynności zawodowych adwokatów i radców prawnych jest ograniczony przez zastrzeżenie wyłączności szeregu czynności zawodowych na rzecz innych zawodów prawniczych, jak na przykład sporządzania aktów notarialnych na rzecz notariuszy, czy czynności egzekucyjnych na rzecz komorników.

Jak wynika z tego, co powiedziano powyżej, adwokaci i radcy prawni wykonują przede wszystkim następujące czynności zawodowe: obrony w sprawach karnych (wyłącznie adwokaci) i reprezentacji w innych postępowaniach, udzielania porad prawnych, prowadzenia negocjacji, a współcześnie coraz szerzej również arbitraż i mediacja⁸. Wydaje się, że chociaż wszystkie te czynności należą do funkcji adwokatów i radców prawnych, to trudno zakwalifikować je jako jedną rolę zawodową. Bardziej zasadny wydaje się wniosek, iż adwokaci pełnią szereg ról zawodowych (obrońcy, pełnomocnika, doradcy, negocjatora itd.) i dla każdej z tych ról można wskazać odrębne centralne dla niej wartości i związane z nimi obowiązki zawodowe. Wskazany katalog zdaje się stosunkowo wiernie odpowiadać rolom wyróżnianym w zawodach prawniczych w innych krajach. Na przykład w Stanach Zjednoczonych istnieją różne rodzaje *representation*, która może polegać na doradztwie (*advisor*), występowaniu przed sądami (*advocate*), negocjacjach (*negotiator*) i mediacjach (*intermediary*). Oczywiście takie zróżnicowanie nie znaczy, że obowiązki zawodowe związane z poszczególnymi rolami nie będą w pewnym zakresie tożsame, co zresztą umożliwi powierzenie ich wykonywania w ramach jednego zawodu.

---

⁷ Na przykład Prawo o notariacie (Dz. U. z 2008 r., nr 189, poz. 1158 z późn. zm.) w art. 79 stanowi, iż „Notariusz dokonuje następujących czynności: 1) sporządza akty notarialne; 1a) sporządza akty poświadczenia dziedziczenia; 2) sporządza poświadczenia; 3) doręcza oświadczenia; 4) spisuje protokoły; 5) sporządza protesty weksli i czeków; 6) przyjmuje na przechowanie dokumenty, pieniądze i papiery wartościowe; 7) sporządza wypisy, odpisy i wyciągi dokumentów; 8) sporządza, na żądanie stron, projekty aktów, oświadczeń i innych dokumentów; 9) sporządza inne czynności wynikające z odrębnych przepisów”.

⁸ Zob. A. Jakubiak-Mirończuk, *Alternatywne a sądowe rozstrzyganie sporów sądowych*, Warszawa 2008, A. Zienkiewicz, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa 2007.

Należy również zauważyć, iż wskazane role zawodowe, choć charakterystyczne dla adwokatów i radców prawnych, nie są oczywiście zastrzeżone wyłącznie na ich rzecz. W szczególności podejmowanie czynności takich jak doradztwo prawne czy negocjacje są powszechnie podejmowane poza tymi zawodami, zarówno przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą, jak i w ramach niesprofesjonalizowanego obrotu prawnego⁹. Monopol adwokatów i radców prawnych na niektóre czynności zawodowe wynika z odrębnych przepisów, co zresztą jest jedną z przyczyn niejasności obecnego stanu prawnego. Do przepisów tych należą przede wszystkim art. 82 K.p.k., według którego obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju adwokatury oraz art. 87¹ § 1 K.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych. Zastępstwo to dotyczy także czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed sądem niższej instancji. Można więc powiedzieć, że rola obrońcy i pełnomocnika jest najbardziej typową rolą omawianych zawodów, a więc jednocześnie formą działalności prawnika na rzecz klienta.

Warto również zauważyć, że zgłaszane są postulaty ustanowienia wyłączności adwokatów (po połączeniu z zawodem radcy prawnego) na świadczenie pomocy prawnej, a dopuszczenie do tego osób poza tym zawodem regulowałyby przepisy odrębnych ustaw¹⁰. Spełnienie tego postulatu byłoby równoznaczne z ustanowieniem monopolu na szeroki zakres czynności. Zasadą byłoby więc wykonywanie prawniczych czynności zawodowych przez adwokatów, a w pozostałych przypadkach na zasadzie wyjątku. Tymczasem obecnie istnieje w tym zakresie pełna swoboda, wyjątkiem jest natomiast wyłączność adwokatów na niektóre czynności (obrona w sprawach karnych, czynności przed Sądem Najwyższym w sprawach cywilnych), co należy odróżnić od wyłączności posługiwania się tytułem adwokata i radcy prawnego, które podkreślają jedynie ich profesjonalny charakter. *Założenia* jako zakres przedmiotowy nowego zawodu adwokata wymienia: 1) pełnienie funkcji obrońcy, pełnomocnika procesowego lub pełnomocnika w postępowaniach administracyjnych, 2) udzielanie porad prawnych, 3) sporządzanie opinii prawnych, 4) opracowywanie projektów umów i innych oświadczeń woli, 5) sporządzanie pism procesowych, 6) sporządzanie

---

⁹ W szczególności należy wspomnieć o zawodzie rzecznika patentowego wykonywanym na podstawie ustawy o rzecznikach patentowych z dnia 11 kwietnia 2001 r. (Dz. U. nr 49, poz. 509), której art. 4. ust. 1 stanowi, iż „Zawód rzecznika patentowego polega na świadczeniu pomocy w sprawach własności przemysłowej osobom fizycznym, osobom prawnym oraz jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej”, a art. 9 ust 1, iż „Rzecznik patentowy występuje w charakterze pełnomocnika w postępowaniu przed Urzędem Patentowym, sądami i organami orzekającymi w sprawach własności przemysłowej”.

¹⁰ Zob. dokument Ministerstwa Sprawiedliwości, *Założenia do projektu ustawy o zawodzie adwokata*, projekt z dnia 22 października 2009 r., s. 8 i 12, przekazany do konsultacji 27 października 2009 r.

projektów aktów prawnych, 7) zastępowanie klientów przy dokonywaniu czynności prawnych, 8) pomaganie klientom przy prowadzeniu negocjacji, 9) prowadzenie mediacji i pertraktacji ugodowych, 10) pełnienie funkcji arbitra w sądach polubownych, 11) występowanie w imieniu klienta przy składaniu oświadczeń dla środków masowego przekazu, 12) potwierdzanie zgodności z oryginałami odpisów dokumentów przedkładanych organom prowadzącym sprawę, 13) prowadzenie szkolenia zawodowego.

Nie wydaje się, aby postulowane rozwiązania mogły uporządkować omawianą materię. Wśród wymienionych czynności znajdują się bowiem takie, które należą do codziennych czynności obrotu prawnego, jak na przykład sporządzanie projektów czynności prawnych czy pism procesowych najczęściej wykonywanych bez udziału prawnika. Ich zmonopolizowanie na rzecz zawodu adwokata wydaje się po prostu niemożliwe, a ponadto budzi wątpliwości co do zgodności z Konstytucją, byłoby bowiem poważną ingerencją w sferę wolności jednostki. Poza akceptacją obecnego stanu prawnego oraz radykalnym zmonopolizowaniem prawniczych czynności zawodowych możliwe jest również inne rozwiązanie. Ustawodawstwo przyjmuje je między innymi w art. 5 i 6 ustawy Prawo bankowe¹¹, które dzielą czynności wykonywane przez banki na trzy grupy. Do pierwszej z nich należą enumeratywnie wyliczone czynności objęte monopolem banków, jak na przykład prowadzenie rachunków bankowych czy udzielanie kredytów. Do drugiej grupy zaliczone są enumeratywnie wyliczone czynności, które mają charakter czynności bankowych, o ile wykonywane są przez banki. Do tej grupy należy na przykład udzielanie pożyczek czy przyjmowanie depozytów. Czynności te nie są objęte monopolem banków, jeśli jednak są one przez nie wykonywane muszą spełniać standardy przewidziane dla działalności bankowej. Trzecią grupą jest działalność dodatkowa, która nie ma charakteru czynności bankowych, nie jest więc również objęta monopolem. Do tej grupy należy na przykład obrót akcjami, papierami wartościowymi i nieruchomościami czy działalność konsultacyjno-doradcza. W przypadku zawodów prawniczych *de lege ferenda* należy rekomendować analogiczne rozwiązanie.

3. *Szczegółowe uwagi do metodologii i struktury Projektu.* Poza omówionymi powyżej w sposób obszerny – ze względu na wagę zagadnienia – zastrzeżeniami dotyczącymi relacji między strukturą Projektu opartą o wyróżnienie poszczególnych ról zawodowych adwokata i radcy prawnego a ustawowym pojęciem pomocy prawnej, sformułowano również szereg

---

¹¹ Ustawa Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 r., Dz. U. z 2002 r., nr 71, poz. 665 z późn. zm.

uwag bardziej szczegółowych, które w mojej ocenie należy uwzględnić w dalszych dyskusjach. Po pierwsze, zwrócono uwagę na zbędność umieszczania w Projekcie preambuły i potencjalną niezgodność między wnioskami płynącymi z jej interpretacji a wykładnią poszczególnych postanowień Projektu (R. Sarkowicz). Zagadnienie do (to) wymagałoby pogłębionej dyskusji i ewentualnego zrekonstruowania zasad etyki adwokatów i radców prawnych na podstawie preambuły Projektu i włączenia ich do rozdziału 1.

Po drugie, zwrócono uwagę na potrzebę wprowadzenia złożonej struktury jednostek redakcyjnych Projektu poprzez wprowadzenie jednostek wyższego rzędu, tj. działów (A. Koropczuk). Oznaczałoby to przekształcenie dotychczasowych rozdziałów 1 (Przepisy ogólne), 7 (Wspólne wykonywanie zawodu) i 8 (Koleżeństwo zawodowe i samorząd zawodowy adwokatury) w działy i połączenie rozdziałów 2-6 (Wykonywanie zawodu i rozdziały dotyczące poszczególnych rodzajów czynności zawodowych) w jeden dział. Rozwiązania takiego nie należy wykluczać, w szczególności jeśli miałyby ulec rozszerzeniu zakres regulacji Projektu (zob. pkt 4 niniejszego opracowania), aczkolwiek można również przyznać wartość argumentowi, iż objętość Projektu czyni go przejrzystym przy przyjęciu jednostek redakcyjnych jednego stopnia.

Po trzecie, sformułowano kilka uwag dotyczących Uzasadnienia dołączonego do Projektu. Z jednej strony zasugerowano zastąpienie określenia „uzasadnienia” przez „komentarze” (R. Sarkowicz), z drugiej natomiast uzupełnienie ich o orzecznictwo dyscyplinarne związane z poszczególnymi postanowieniami Projektu (T. Kozłowski). Obydwie propozycje należy uznać za słuszne i wobec siebie komplementarne, ponieważ do oczywistych cech komentarza należy powołanie orzecznictwa odnoszącego się do komentowanych postanowień. Należy jednak zastrzec, że dopóki prace nad Projektem są w toku, a jego postanowienia mogą ulegać zmianie, funkcje Uzasadnienia polegają w większym stopniu na formułowaniu argumentów za przyjęciem poszczególnych rozwiązań, niż dyrektyw dotyczących ich interpretacji i stosowania. Dopiero więc na końcowym etapie będzie możliwa realizacja tych postulatów.

4. *Zakres Projektu.* W zawiązku z powyższymi uwagami pozostają również opinie odnoszące się do zakresu regulacji Projektu, które nie tyle dotyczą usunięcia lub umieszczenia w nim poszczególnych obowiązków zawodowych adwokatów i radców prawnych, lecz rezygnacji z unormowania lub poddania jego normom całych obszarów czynności przez nich wykonywanych, przy czym chodzi zarówno o czynności zawodowe, jak i o czynności o charakterze pozazawodowym. Po pierwsze, podnoszono wątpliwości co do zasadności objęcia

postanowieniami Projektu czynności zawodowych z zakresu arbitrażu i mediacji. Zagadnienie to oczywiście może podlegać dalszej dyskusji, aczkolwiek wydaje się, że co najmniej dwa argumenty przesadzają o zasadności objęcia arbitrażu i mediacji normami Projektu.

Pierwszy argument odwołuje się do wskazanego w pkt 2 niniejszego opracowania faktu, że zakres czynności zawodowych adwokata i radcy prawnego stanowi katalog otwarty, możliwe jest więc wykonywanie przez nich czynności polegających na prowadzeniu arbitrażu i mediacji, co zresztą *de facto* coraz częściej ma miejsce. Zaznaczyć należy, że nawet ograniczenia obowiązujące obecnie, na przykład w postępowaniu karnym oraz planowane w związku z propozycjami ustawowego uregulowanie mediacji są tylko ograniczeniami w tym zakresie. Według drugiego argumentu należy nawet pójść dalej i uznać, że arbitraż i mediacja są nie tylko czynnościami zawodowymi, gdy są wykonywane przez adwokatów i radców prawnych, ale w gruncie rzeczy mają one charakter pomocy prawnej. Polegają one bowiem na pomocy w rozstrzygnięciu konfliktów i rozwiązywaniu sporów, choć w sposób alternatywny do postępowania sądowego. Ich funkcje społeczne są jednak zasadniczo podobne.

Po drugie, w debatach zwracano uwagę na konieczność rozszerzenia zakresu Projektu na szereg ról pełnionych przez adwokatów i radców prawnych w szeroko rozumianej sferze publicznej. Z jednej strony miałyby to być zagadnienia aktywnego udziału adwokatów i radców prawnych w życiu politycznym i występowania w mediach (R. Sarkowicz), z drugiej natomiast wykonywania szczególnych czynności „na styku” tych dziedzin i wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jak na przykład lobbing czy uczestniczenie w instytucjach demokracji deliberatywnej (T. Kozłowski). Najogólniej rzecz biorąc wydaje się, że zaangażowanie adwokatów i radców prawnych w tych dziedzinach może odbywać się zarówno w ramach ich samodzielnej działalności publicznej, jak w imieniu i na rzecz klienta. W obydwu przypadkach jednak powstają podobne problemy związane z granicami takiego zaangażowania, jego formami oraz jego wpływem na zaufanie zarówno do samego prawnika, jak i do całego zawodu. W związku z tym należy poddać je regulacji i dlatego też zagadnienia te należy rekomendować do dalszej dyskusji.

W ramach tego zagadnienia należy również wspomnieć o podnoszonych postulatach objęcia zakresem Projektu innych pełnionych przez adwokatów i radców prawnych ról społecznych o charakterze pozazawodowym, ale mających wpływ na sposób wykonywania zawodu oraz jego społecznego postrzegania. Z jednej strony wskazywano, że „może warto zwrócić uwagę na tę sferę w większym, aniżeli dotychczas stopniu. Można ją powiązać z podnoszoną wyżej edukacją społeczną, budowaniem świadomości prawnej. Przedstawione w projekcie rolowe ujęcie kodeksu można ‘rozbić’ na dwa wymiary, role zawodowe i role

społeczne. I w ten sposób wzmocnić wymiar społeczny, z drugiej natomiast „Projekt z przyjętym podziałem na role zawodowe może służyć jako argument do podjęcia pytania o model edukacji prawniczej i sposoby kształcenia prawnika. Rysująca się na tle projektu hipoteza jest następująca: kształcenie prawnicze nie powinno koncentrować się tylko i wyłącznie na metodzie tekstocentrycznej (przykładem tego jest ujęcie adwokata w roli negocjatora)” (P. Kaczmarek).

Nie ulega również wątpliwości, że w zawodzie adwokata i radcy prawnego występuje problem znany szczególnie dobrze w etyce sędziowskiej, a który został w Projekcie pominięty, tj. wpływ zasad etyki zawodowej na życie prywatne osób wykonujących zawody prawnicze. Wydaje się, że w przypadku adwokatów i radców prawnych regulacja nie musi sięgać tak daleko, jak w przypadku zawodów prawniczych pełniących służbę publiczną, a więc nie musi rozciągać się właściwie na wszelkie role prywatne, w jakich oni występują, postępowanie w tym zakresie może mieć jednak wpływ na zaufanie do poszczególnych prawników i do całego zawodu. W zawiązku z tym należy rekomendować poddanie dyskusji zagadnienia sposobu regulacji postępowania adwokatów i radców prawnych w sferze prywatnej oraz granic tej regulacji.

Podsumowując, do dalszych dyskusji nad Projektem należy włączyć zagadnienia występowania adwokata i radcy prawnego w rolach publicznych, społecznych i prywatnych, które mogą być związane z wykonywaniem czynności zawodowych (występowanie w mediach, lobbying, partycypacja społeczna, edukacja zawodowa i prawna) lub mieć wpływ na zaufanie do prawnika lub całego zawodu. Wydaje się, że wszystkie te zagadnienia mogłyby zostać ujęte w osobny rozdział w Projekcie zatytułowany „Adwokat jako obywatel”, który zostałby umieszczony po obecnym rozdziale 7.

5. *Charakter norm Projektu.* W odniesieniu do przyjętego w Projekcie rozróżnienia norm o charakterze zasad i norm zawierających obowiązki zawodowe sformułowano w toku konsultacji dwa postulaty. Po pierwsze, aby podjąć próbę przyporządkowania poszczególnych obowiązków zawodowych zasadom, których realizacji mają one służyć i w ten sposób stworzenie swego rodzaju zespołów norm zawierających jedną zasadę i szereg związanych z nią obowiązków (P. Kaczmarek). Zaznaczyć należy, że rozwiązanie takie znane jest z historii kodyfikacji etyki zawodowej, ponieważ wykorzystane było przez amerykański *Model Code of Professional Responsibility* z 1969 r., który składał się z zasad/kanonów zawierających zarówno rozważania etyczne wskazujące normy moralne o charakterze perfekcjonistycznym,

jak i reguły dyscyplinarne. Jednakże *Model Rules of Professional Conduct* z 1983 r. odeszły od tego rozwiązania.

W przypadku Projektu takie rozwiązanie również wydaje się trudne do zaakceptowania, ponieważ z jednej strony wymagałoby w gruncie rzeczy przyjęcia odmiennej metodologii regulacji, z drugiej natomiast zasady w takim ujęciu musiałby pełnić całkowicie inną funkcję niż w przyjętym rozwiązaniu. Obecnie bowiem w Projekcie sformułowane w nim zasady mogą być rozumiane zarówno jako dyrektywy interpretacyjne, co oznacza, że obowiązki zawodowe adwokata powinny być interpretowane w zestawieniu z zasadami etyki adwokackiej, a więc nie tylko nie należy przyjmować wykładni godzącej w te zasady, lecz należy przyjmować taką interpretację, która w sposób najpełniejszy realizuje wartości wyrażone w tych zasadach, jak też mogą być rozumiane jako normy, dzięki którym możliwe jest objęcie etyką zawodową sytuacji nie objętych obowiązkami zawodowymi wprost wyrażonymi w postanowieniach Projektu.

Po drugie, podczas konsultacji wskazywano, że owe funkcje zasad, choć zrozumiałe, w Projekcie wyrażone są w sposób nieprecyzyjny (P. Łabieniec). Z jednej bowiem strony art. 1 stanowi, że „Wykonywanie zawodu adwokata odbywa się zgodnie z zasadami etyki adwokackiej oraz obowiązkami zawodowymi, określonymi w niniejszym Kodeksie”, z drugiej natomiast według art. 2 „Adwokat powinien kierować się zasadami etyki adwokackiej także w przypadkach nieprzewidzianych w przepisach niniejszego Kodeksu”. Na tym tle powstaje problem interpretacyjny dotyczący charakteru zasad etyki zawodowej, tj. czy są one wyrażone jedynie w Projekcie, czy mają charakter „pozakodeksowy”. Art. 1 Projektu tego nie rozstrzyga, ponieważ sformułowanie „określonymi w niniejszym Kodeksie” można odnosić zarówno do zasad i obowiązków, jak i tylko do obowiązków zawodowych (błąd amfibolii). Uzasadnienie Projektu opowiada się za pierwszym rozwiązaniem. Wydaje się jednak, że zasadna jest modyfikacja Projektu w kierunku jednoznacznego opowiedzenia się za drugą z interpretacji i w ten sposób uniknięcia sprzeczności.

Dlatego też należy rekomendować nadanie art. 1 Projektu brzmienia „Adwokat postępuje zgodnie z określonymi w niniejszym Kodeksie obowiązkami zawodowymi oraz z zasadami etyki adwokackiej zarówno wyrażonymi w niniejszym Kodeksie, jak i wynikającymi z ogólnych zasad moralnych”. Dzięki tej modyfikacji powinno uniknąć się wspomnianej dwuznaczności, a jednocześnie usunąć wątpliwości, czy postanowienia Projektu stosują się jedynie do wykonywania zawodu, czy też do innych sfer życia, co byłoby zgodne z postulatami zawartymi w pkt. 4 niniejszego opracowania. Jednocześnie nie powinno rodzić to konieczności zmiany tytułu Projektu poprzez zastąpienie określenia „Kodeks” innym

sformułowaniu, ponieważ w odniesieniu do obowiązków zawodowych zachowałby on wyczerpujący charakter, a jedynie w zakresie zasad odsyłałby także do zasad obowiązujących niezależnie od wyrażenia w jego postanowieniach. Takie odesłania do norm pozaprawnych nie powodują utraty charakteru kodyfikacji w przypadku aktów należących do sfery tradycyjnych aktów prawnych, nie muszą więc pociągać takich konsekwencji w przypadku aktów miękkiego prawa.

6. *Terminologia Projektu.* Język używany w Projekcie ogólnie rzecz biorąc spotkał się z aprobatą podczas konsultacji, w szczególności zaznaczono, że jego precyzja jest znaczącym postępem w stosunku do innych aktów z zakresu etyki zawodowej. Oczywiście nie znaczy to, że udało się uniknąć nieostrości lub kontrowersyjnych rozwiązań, z których większość jest przedmiotem propozycji konkretnych zmian w Projekcie, zawartych w pkt. 8-11 niniejszego opracowania. Wśród ogólnych uwag terminologicznych na uznanie zasługuje postulat, aby w odniesieniu do jednostek redakcyjnych Projektu używać sformułowania „postanowienia” zamiast „przepisy” (H. Izdebski). Z jednej strony pozwoliłoby to podkreślić różnicę między statusem Projektu jako kodeksu etyki zawodowej przynależącym do sfery miękkiego prawa, a aktami prawnymi należącymi do sfery prawa twardego. Z drugiej, ułatwiłoby wykładnię odesłań zawartych w Projekcie, bowiem sformułowania „postanowienia niniejszego Kodeksu” oraz „przepisy odrębne” w sposób bardziej wyraźny odsyłałyby do różnych norm.

Należy również przypomnieć o podnoszonym już we wprowadzeniu do pierwotnej wersji Projektu problemie odnoszącym się do używania w Projekcie terminie „advokat” jako tytule zawodowym, z pominięciem tytułu „radca prawny”. W pracach zespołu przyjęto tę terminologię ze względu na konieczność uproszczenia postanowień Projektu oraz aktualną wówczas perspektywę połączenia zawodów adwokata i radcy prawnego. Przyjęcie Projektu przez którykolwiek z obydwu samorządów zawodowych oddzielnie wymaga wprowadzenia w nim zmian polegających na przereformowaniu jego postanowień w ten sposób, że albo pozostawiony zostanie termin „advokat” albo zostanie zastąpiony terminem „radca prawny” albo też zostanie zastąpiony terminem „advokat lub radca prawny”, w zależności od treści poszczególnych postanowień, których zmiany będą dotyczyły.

7. *Zasady etyki zawodowej wyrażone w Projekcie.* Sformułowany w rozdziale 1 Projektu katalog wyodrębnionych zasad etyki adwokackiej w toku konsultacji nie wzbudził zastrzeżeń co do jego wyodrębnienia, sformułowano jednak pewne zastrzeżenia odnośnie do sposobu wyrażenia poszczególnych zasad. Najwięcej uwag dotyczy wyrażonej w art. 4

Projekt zasady moralnej odpowiedzialności prawników za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości. Podnoszono m.in., że „Praktyka prawa i wymiaru sprawiedliwości obejmuje także to, co leży w gestii sędziów i prokuratorów. Uzasadnienie odwołuje się do tej wątpliwości (por. s. 75), ale lepiej by było, gdyby sam Art. 4 mówił raczej o uczestnictwie w odpowiedzialności, a nie formułował tego postulatu tak kategorycznie, że wymaga on korygującego jego brzmienie komentarza” (A. Szostek). Pytano również „Czym jest przywołana w tym przepisie ‘praktyka prawa’? Pojęcie to jest wieloznaczne i nieostre. Czy intencją twórców Projektu jest obarczenie adwokatów moralną odpowiedzialnością za to, jak stosują prawo organy władzy publicznej: administracja, prokuratura i sądy?” (P. Łabieniec).

Udzielenie odpowiedzi na te wątpliwości wymaga poczynienia kilku uwag. Przede wszystkim należy zaznaczyć, że status zasady moralnej odpowiedzialności prawników istotnie różni się od odpowiedzialności o charakterze prawnym, w tym odpowiedzialności dyscyplinarnej, karnej czy cywilnej. Podstawowa różnica polega na tym, że odpowiedzialność moralna ma charakter pozytywny, a odpowiedzialność prawna – jak każda odpowiedzialność społeczna – negatywny. Odpowiedzialność moralna jest więc autonomicznym zobowiązaniem każdego do człowieka zaciągniętym przed samym sobą, aby postępować w sposób jak najlepszy. Polega ona więc w pewnym uproszczeniu na poczuciu odpowiedzialności. Tymczasem odpowiedzialność prawna polega przede wszystkim na wypełnianiu obowiązków wobec innych, wynikających z pełnionych ról i wykonywanych czynności i znoszeniu sankcji, jeśli z tych obowiązków się nie wywiązuje. Dlatego też mówienie o „obarczaniu moralną odpowiedzialnością” czy „ponoszeniu moralnej odpowiedzialności” opierają się na przypisaniu jej społecznego charakteru, co w mojej ocenie wynika z nieporozumienia.

W przypadku wszelkiego rodzaju profesji moralna odpowiedzialność profesjonalistów jest podstawą ich etyki zawodowej, jeśli nie ma być tylko sprowadzona do obowiązków wynikających z pełnionych ról zawodowych. Przedmiotem owej moralnej odpowiedzialności profesjonalistów są wykonywane przez nich praktyki rozumiane jako całe struktury społeczne składające się z mnóstwa różnego rodzaju czynności zawodowych. Dlatego też można powiedzieć, że lekarze odpowiedzialni są za medycynę, architekci za architekturę, a prawnicy za prawo. Oczywiście tak jak lekarze nie są jedynym zawodem, który ma wpływ na praktykę medyczną – wspomnieć należy chociażby o pielęgniarkach i położnych – tak też odpowiedzialność za prawo łączy różne zawody prawnicze. Można pójść jeszcze dalej w tej analogii i powiedzieć, że tak jak lekarz ponosi odpowiedzialność prawną jedynie za np. błędy lekarskie, ale jednocześnie powinien czuć się do odpowiedzialności za coś więcej, tak również adwokat lub radca prawny ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za niewypełnianie

obowiązków zawodowych wobec swojego klienta, ale pożądane jest, aby poczuwał się do odpowiedzialności za coś więcej niż tylko te obowiązki, ale już bez możliwości „rozliczania” go z tego poczucia przez innych.

Dlatego też ujęcie zasady moralnej odpowiedzialności jako zasady etyki adwokackiej wydaje się bardzo ważne, ponieważ wyraźnie podkreśla, że etyka ta nie może być sprowadzona jedynie do obowiązków wobec klienta lub obowiązków wynikających z pełnionych ról procesowych. Podkreśla się w ten sposób etyczny wymiar refleksji nad własnym zawodem i jego miejscem w całej praktyce prawa i wymiaru sprawiedliwości, a więc w konsekwencji również zdolność do samoregulacji i samokontroli przedstawicieli zawodu. W przypadku pozbawienia etyki zawodowej tej podstawy bardzo trudno wykazać podstawy takiej samoregulacji i samokontroli zawodu, a przynajmniej trudniej wykazać, że nadzór sprawowany np. przez administrację rządową lub sądową jest gorszy, ponieważ zagadnienie odpowiedzialności zostaje wówczas sprowadzone jedynie do poszukiwania bardziej efektywnych mechanizmów odpowiedzialności prawnej. Argumenty wynikające z tradycji zawodów prawniczych i konieczności ochrony ich niezależności w interesie klienta bez oparcia o moralną odpowiedzialność mogą okazać się w takiej sytuacji coraz mniej skuteczne.

Klasycznym przykładem ilustrującym omawiane zależności jest tzw. obstrukcja procesowa, która z jednej strony może być interpretowana jako leżąca w interesie klienta, z drugiej jednak jest działaniem mającym negatywny wpływ na praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości, ponieważ redukuje sprawność i zwiększa koszty funkcjonowania sądownictwa. Niezależność adwokata umożliwi mu samodzielne podjęcie decyzji, czy podjąć działania obstrukcyjne, czy też nie. Etyka zawodowa natomiast powinna dostarczyć mu kryteria podjęcia takiej decyzji. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że etyka zawodowa uwzględniająca zasadę moralnej odpowiedzialności powinna wywołać refleksję skłaniającą do powściągliwości, natomiast etyka opierająca się jedynie o obowiązki zawodowe wobec klienta dozwoli podjąć wszelkie działania, o ile nie są one sprzeczne z prawem. Wydaje się, że to drugie rozwiązanie wzmacniać będzie presję na prawne uregulowania takich sytuacji, na przykład poprzez konstrukcję nadużycia prawa procesowego itp., a więc zastąpienie odpowiedzialności moralnej mechanizmami kontroli społecznej.

Oczywiście zasada moralnej odpowiedzialności za prawo rozumiana jako praktyka społeczna dotyczy wszystkich prawników, wykonujących różne zawody prawnicze, a nie tylko adwokatów i radców prawnych. Dlatego też słuszna jest uwaga, aby w tym zakresie używać wyrażenia „uczestnictwie w odpowiedzialności” lub „współodpowiedzialność”, z tym

jednakże zastrzeżeniem, że taka zmiana terminologiczna mogłaby skłaniać ku interpretacji odpowiedzialności moralnej jako jednego z rodzajów odpowiedzialności społecznej, a to nie jest zgodne z przedstawionym powyżej jej charakterem. Dlatego też dopuszczając wprowadzenie zmian redakcyjnych rekomendowałbym dalszą dyskusję dotyczącą tego zagadnienia, które jednakże w dużym stopniu stanowi, czy etyka zawodowa będzie miała charakter bardziej techniczny, czy też bardziej moralny.

Ponadto zwrócono uwagę na brzmienie art. 5, co do którego zastrzeżono z jednej strony, że sformułowano go niefortunnie „umieszczając w tej samej kategorii rodzajowej ‘tradycję etyczną adwokatury’ i fundamentalne zasady etyki: niezależność, godność zawodu, odwagę, sumienność, powściągliwość i bezinteresowność” i wskazano, iż „lepszym rozwiązaniem byłoby wskazanie, że tradycja jest źródłem lub nośnikiem owych wartości” (P. Łabieniec). Z drugiej strony zwrócono uwagę, że „Art. 5 zawiera postulatory odnoszące się do dwóch różnych podmiotów: adwokatury i samego adwokata (‘swój honor’). Proponowałbym zatrzymać się na adwokaturze i zaznaczyć, że troska o nią (o honor zawodu) wymaga od adwokata odpowiednich, wymienionych w artykule kwalifikacji moralnych (cnót)” (A. Szostek). Obydwa postulaty zasługują na uwzględnienie, która oznaczać musi zmianę sformułowania art. 5, przy jednoczesnym zachowaniu jego treści.

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez wyodrębnienie z art. 5 dwóch postanowień, z których jedno odnosiłoby się do powinności adwokata wobec adwokatury, drugie natomiast do rozwijania cnót samego adwokata. Dlatego też art. 5 należy nadać brzmienie „Adwokat powinien dbać o tradycję etyczną adwokatury oraz godność zawodu. Adwokat powinien dbać także o niezależność zawodu oraz o umacnianie reguł jego wykonywania, w szczególności ochronę tajemnicy zawodowej i unikanie konfliktu interesów”. Po art. 5 należy dodać art. 5a w brzmieniu „Adwokat powinien kierować się zasadami honoru, odwagi, sumienności, powściągliwości i bezinteresowności”. Dzięki temu zostałyby również postulat, aby przywrócić „rangę” tajemnicy zawodowej i konfliktu interesów, które obecnie zaliczane są do podstawowych wartości wykonywania zawodu radcy prawnego. Bardziej szczegółowo zagadnienie to zostanie omówione w pkt 9 niniejszego opracowania.

Kolejną zasadą etyki zawodowej, która wzbudziła kontrowersje jest art. 7 Projektu, którzy brzmi: „Adwokat powinien dokładać starań, aby osoby potrzebujące czynności zawodowych adwokata nie były pozbawione do nich dostępu. W szczególności adwokat powinien uczestniczyć w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej”. Z jednej strony wskazuje się, iż „Zgodnie ze zdaniem drugim tego artykułu adwokat powinien uczestniczyć w systemie

nieodpłatnej pomocy prawnej. Uważamy, że kwestia ta powinna zostać pozostawiona decyzji każdego adwokata zgodnej z jego poczuciem odpowiedzialności społecznej i sumieniem, raczej aniżeli stanowić obowiązek nakładany przez zasady etyki. Dlatego proponujemy wykreślić to zdanie” (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Z drugiej strony podkreśla się, iż „w przypadku usług pro bono (art. 7) ich obowiązek winien być bardziej konkretnie sformułowany zakresowo i ilościowo. Poza tym chyba nie należy go ograniczać tylko do świadczenia pracy pro bono tylko w ramach jakiegoś ‘nieodpłatnego systemu pomocy prawnej’. Np. praca na rzecz podnoszenia kultury i edukacji prawnej społeczeństwa poprzez wykłady publiczne, artykuły i wystąpienia popularyzatorskie, praca na rzecz korporacji, czy nieodpłatne prace na rzecz usprawnienia systemu prawa w zakresie jego tworzenia lub stosowania, także są wielce użyteczną pracą pro bono” (R. Sarkowicz).

Można więc powiedzieć, że w stosunku do art. 7 zastrzeżenia dotyczą jedynie zdania drugiego tego postanowienia, w którym mowa jest o uczestniczeniu w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej. Należy jednak zauważyć, że po pierwsze, w zdaniu tym mowa jest o powinności uczestniczenia w takim systemie, co w języku Projektu oznacza, że wyraża ono zasadę etyki zawodowej, a nie obowiązek zawodowy i dlatego zależy od samego prawnika, w jakim zakresie będzie realizował ową zasadę. Po drugie, postanowienie używa zwrotu „w szczególności”, co oznacza, że uczestniczenie w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej jest tylko jednym z przykładów możliwej realizacji zasady zapewnienia dostępu do czynności zawodowych adwokata i radcy prawnego osobom potrzebującym. Wydaje się także, że wobec rozbieżnych oczekiwań, tj. pozostawienia tego zagadnienia poza zakresem Projektu z jednej i doprecyzowania konkretnych oczekiwań z drugiej, brzmienie art. 7 można uznać za rozwiązanie kompromisowe.

Wśród uwag dotyczących rozdziału 1 Projektu znalazły się także postulaty uporządkowania jego postanowień w ten sposób, aby ich kolejność odzwierciedlała, czy dotyczą one społecznych, czy indywidualnych aspektów etyki zawodowej. Wydaje się bowiem, że zasady dbania o tradycję etyczną adwokatury i niezależność zawodu (art. 5), zasada zaufania do zawodu (art. 6) oraz zasada pomocy prawnej (art. 7) należą do społecznego wymiaru etyki zawodowej. Natomiast zasada odpowiedzialności moralnej (art. 4), katalog cnót zawodowych (art. 5a) oraz zasada samodoskonalenia się (art. 8) mają charakter indywidualistyczny. Podział ten ilustruje swego rodzaju problem właściwy każdej etyce każdego zawodu, który polega na dylemacie, który z owych aspektów ma podstawowe znaczenie, a więc jest swego rodzaju fundamentem tej etyki. W ocenie piszącego niniejsze słowa, etyka zawodowa musi stanowić próbę pogodzenia społecznych i indywidualnych

aspektów etyki i uwzględniać istnienie między nimi swoistego napięcia, które może rodzić rozterki w konkretnych sytuacjach. Dlatego też nigdy nie będzie możliwe skonstruowanie idealnego kodeksu etyki zawodowej, a rozstrzygnięcie tego typu rozterek powinno odbywać się w duchu moralnej odpowiedzialności. Z tych wszystkich powodów należy uszeregować postanowienia rozdziału 1 Projektu w następujący sposób: art. 1-3 pozostawić bez zmian, następnie umieścić art. 5-7, a rozdział ten zamknąć art. 4, art. 5a i art. 8.

8. *Pozyskiwanie klientów.* W odniesieniu do zagadnienia pozyskiwania klientów Projekt spotkał się z akceptacją. Jedyne zastrzeżenia wzbudziło, skądinąd dobrze przyjęte, uregulowanie kwestii specjalizacji. Podnoszono bowiem, że „mogłoby się pojawić pytanie, czy np. słowo specjalista albo wybitny specjalista ma charakter oceny czy też nie opisowy”. Zwraca to uwagę na szerszy problem możliwości użycia niektórych pojęć zarówno w sposób opisowy, jak i w sposób ocenny. Jednakże rozumiejąc wagę problemu trudno jest jednocześnie zaproponować w Projekcie takie rozwiązania, które wykluczyłyby możliwość nadużywania lub obchodzenia jego postanowień, poza sformułowaniem zasad etyki zawodowej, z którymi zgodna powinna być wykładania obowiązków zawodowych adwokata i radcy prawnego. Oznacza to, że wykluczenie pewnych użyc terminu „specjalista” powinno odbyć się w drodze wykładni postanowień Projektu.

Ponadto, formułowane w toku konsultacji uwagi sugerują raczej bardziej liberalne ujęcie omawianego zagadnienia. Podkreślano m.in., że „Dyskusyjne jest przy tym uznanie za dyskwalifikujące adwokata w uzasadnieniu do art. 11 PKEA użycia np. radia czy telewizji. Wyobrazić można sobie przypadek w którym adwokat został poproszony o merytoryczny komentarz do projektu ustawy w jakimś naukowym programie czy debacie. Jednocześnie stacja na pasku zamieściła niektóre dane dotyczące tego adwokata określone w art. 11 ust. 1 pkt 1) PKEA, co łącznie mogłoby zostać potraktowane jako zachowanie mające na celu pozyskiwanie klientów poprzez niebędące reklamą przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez niego zawodu nieograniczonemu kręgowi adresatów. Czy oznacza to, że należy zakazać adwokatom będącym często fantastycznymi specjalistami z danej dziedziny, jakichkolwiek kontaktów z radiem czy telewizją, czy też należałoby je np. poprzedzać (iście farmaceutycznym) zastrzeżeniem, że informacja nie ma na celu pozyskania klienta” (E. Mitręga).

Jeszcze dalej idzie następujące sformułowanie: „Odmienne niż autorzy, i jak sądzę większość korporacyjnej społeczności prawniczej, nie widzę nic złego w pozyskiwaniu klientów poprzez reklamę. Doświadczenia amerykańskie dowodzą, że ta forma pozyskiwania

klientów nie szkodzi poziomowi usług prawniczych i winna być dopuszczalna pod rygorem spełniania pewnych surowych warunków (zwykle idą one w kierunku określania albo jakie formy reklamy są dopuszczalne, albo jakie formy reklamy są zakazane). Reklama uczciwa i prawdziwa (zob. dyrektywy europejskie na temat dopuszczalnych form reklamy towarów i usług) staje się informacją cenną i potrzebną dla społeczeństwa. Formy informacji o świadczeniu usług prawniczych winny także obejmować radio, TV, czy internet multimedialny” (R. Sarkowicz). Obydwa poglądy należy poddać dalszej dyskusji, wymagały by one jednak znaczącej zmiany koncepcji regulacji.

9. *Tajemnica zawodowa.* Zagadnieniem, które nie jest w Projekcie wolne od kontrowersji jest tajemnica zawodowa. Wydaje się, że w dużym stopniu wynika to ze sporności samego zagadnienia w legislacji i orzecznictwie sądowym, w którym trwa nieustanna debata o granice czy też zakres wyjątków od bezwzględnej jej charakteru. Należy podkreślić, że w związku z tym autorzy Projektu stanęli przed dylematem, czy stracić się od tej debaty abstrahować, uznając, że kodeks etyki zawodowej nie może zastępować przepisów gwarancyjnych, czy też włączyć się aktywnie w tę debatę, uznając, że jego postanowienia mogą wyznaczać odmienne tendencje niż ustawodawstwo i stracić się na nie wpływać. Obydwa rozwiązania mają swoje wady, ponieważ prowadzą albo do podporządkowania etyki zawodowej przepisom prawa, co nie jest korzystne z punktu widzenia autonomii etyki i poczucia związania jej normami, albo też do rozbieżności między przepisami prawa a etyką zawodową, co również może prowadzić do osłabienia poczucia związania, z tymże obydwoma rodzajami norm, a więc do anomii.

Dlatego też rozwiązaniem właściwym jest próba pogodzenia obydwu stanowisk poprzez akceptację norm ustawowych, przy jednoczesnym przyjęciu wyższych standardów niż ustanowionych przez przepisy prawa, co w sferze etyki zawodowej jest jak najbardziej pożądane. Standardy te nie powinny jednak godzić w obowiązujące ustawodawstwo. Takie rozwiązanie nie musi prowadzić do normatywnej anomii z jednej strony, z drugiej natomiast może zapobiec chyba coraz bardziej rozpowszechniającemu się poczuciu „erozji” tajemnicy zawodowej (Z. Klatka). Owej „erozji” i „obniżaniu rangi” tajemnicy zawodowej ma zapobiec przede wszystkim zmiana art. 5 Projektu, który powinien brzmieć następująco: „Adwokat powinien dbać o tradycję etyczną adwokatury oraz godność zawodu. Adwokat powinien dbać także o niezależność zawodu oraz o umacnianie reguł jego wykonywania, w szczególności ochronę tajemnicy zawodowej i unikanie konfliktu interesów”. Rozwiązanie to miałyby

zastąpić obecne zaliczenie tajemnicy zawodowej i konfliktu interesów do podstawowych wartości wykonywania zawodu radcy prawnego (zob. pkt 7 niniejszego opracowania).

Wydaje się, że takie zastąpienie jest konieczne, ponieważ przypisanie wartości poszczególnym obowiązkom zawodowym jest trudnym zabiegiem na gruncie charakteru norm Projektu i rodziło by wątpliwości, czy normy dotyczące tych zagadnień są zasadami czy obowiązkami zawodowymi. Obowiązki są bowiem rodzajowo czymś innym niż wartości, choć często są z nimi związane, mają jednak charakter norm, których należy przestrzegać bezwarunkowo, w przeciwieństwie do zasad, które nakazują realizować wartości w stopniu, w jakim jest to możliwe do pogodzenia z innymi normami i z faktycznymi możliwościami. Tajemnica zawodowa jest w takim rozumieniu obowiązkiem zawodowym adwokatów i radców prawnych, jako zasadę można jednak ująć umacnianie reguł ją chroniących i tak należy rozumieć nowe brzmienie art. 5 Projektu.

Kolejną modyfikacją, którą należy, zgodnie ze zgłoszonymi w toku konsultacji uwagami, wprowadzić w Projekcie w odniesieniu do tajemnicy zawodowej jest nadanie nowego brzmienia art. 23 ust. 4, który obecnie stanowi, że „Adwokat jest zwolniony z obowiązku tajemnicy zawodowej wyłącznie na podstawie przepisów odrębnych oraz w sytuacjach wskazanych w niniejszym Kodeksie po uzyskaniu zgody klienta”. Postanowienie to zostało ocenione jako blankietowe (P. Łabieniec), choć wydaje się, że poprzez sformułowanie „wyłącznie” i odesłanie do przepisów prawa, które obowiązują niezależnie od kodeksu etyki zawodowej w żaden sposób nie osłabia ono ochrony tajemnicy zawodowej. Należy jednak nadać mu nowe brzmienie: „Adwokat obowiązany jest do podejmowania wszelkich przewidzianych prawem środków dla uniknięcia ujawnienia tajemnicy, w szczególności w przypadku zeznawania w charakterze świadka. Adwokat jest zwolniony z obowiązku tajemnicy zawodowej wyłącznie na podstawie przepisów odrębnych oraz w sytuacjach wskazanych w niniejszym Kodeksie po uzyskaniu zgody klienta”.

W odniesieniu do wątpliwości, że sformułowanie, którym posługuje się Projekt, czyli „dowiedział się podczas wykonywania czynności zawodowych lub w związku z ich wykonywaniem” jest węższe niż proponowane „wszystko co pozostaje w związku z udzielaniem pomocy prawnej” należy uznać, że jest to zagadnienie podlegające dalszej dyskusji. Wydaje się bowiem, że dużo zależy od relacji między pojęciami czynności zawodowych oraz pomocy prawnej. Wskazać należy tu podnoszone już w niniejszym opracowaniu wątpliwości, czy arbitraż i mediacja są pomocą prawną, niewątpliwie jednak są czynnościami zawodowymi, jeśli wykonywane są przez adwokata lub radcę prawnego. Oznaczałoby to, że pojęcie czynności zawodowych jest szersze od pojęcia pomocy prawnej.

Inna różnica między obydwoma sformułowaniami dotyczy wyrażen „wszystko o czym dowiedział się podczas” oraz „wszystko co pozostaje w związku”. W tym przypadku również nie jest oczywiste, że drugie z proponowanych sformułowań jest szersze, ponieważ posługuje się ono kryterium powiązania informacji, a nie okolicznościami ich poznania. Wydaje się, że prawnik może podczas wykonywania czynności zawodowych posiadać informacje na temat klienta, które nie pozostają w związku z tymi czynnościami, czy też udzielaniem pomocy prawnej, natomiast sytuacja odwrotna – posiadania informacji mających związek z czynnościami zawodowymi, o których prawnik nie dowiedział się podczas ich wykonywania lub w związku z nimi – jest trudniejsza do wyobrażenia.

Podnoszono również wątpliwości przewidzianej w art. 44 Projektu możliwości ujawnienia treści porady prawnej podlegającej tajemnicy zawodowej za pisemną zgodą klienta, chyba że taką możliwość wyłączają przepisy odrębne. Słusznie zwraca się uwagę, że owe przepisy odrębne wykluczają obecnie taką zgodę w odniesieniu do faktów objętych tajemnicą, przepis ten dotyczy więc przede wszystkim poglądów prawnych. Z jednej strony, stwierdza się jednak, że istnieją zasadnicze trudności z rozdzieleniem stanowiska co do prawa od informacji o faktach. Twierdzi się nawet, że ujawnianie poglądu prawnego byłoby więc również ujawnianiem „faktów i informacji”. Z drugiej natomiast, że ujawnienie takie może być w interesie klienta i jego pisemna zgoda jest tu ważną gwarancją. W związku z tym zagadnienie to należy pozostawić do dalszej dyskusji.

W niektórych opiniach podnoszono, że należy rozważyć wprowadzenie rozwiązań analogicznych do postanowień *Model Rules of Professional Conduct*, według których dopuszczalne byłoby ujawnienie informacji objętych tajemnicą przez adwokata lub radcę prawnego, gdy w jego uzasadnionym przekonaniu byłoby to niezbędne, by zapobiec spowodowaniu bardzo prawdopodobnej śmierci lub istotnego uszkodzenia ciała lub innego ciężkiego czynu zabronionego. Rozwiązanie takie byłoby istotnym *novum*, dlatego też należy je zarekomendować do dalszych dyskusji.

10. *Konflikt interesów*. W zakresie konfliktu interesów istnieje szereg zagadnień do dyskusji, które jednak wymagałyby dalszej pogłębionej debaty oraz studiów ze względu na poważne trudności z ujęciem ich w formie precyzyjnych postanowień Projektu. Do zagadnień takich należy, po pierwsze, rozważenie podjęcia próby zdefiniowania w Projekcie samego pojęcia konfliktu interesów (Z. Klatka). Propozycja ta jest niewątpliwie ciekawa, jednakże jeśli definicja taka miałaby polegać na wskazaniu odrębnych kryteriów konfliktu interesów, niż wymienione we wszystkich pozostałych postanowieniach regulujących to zagadnienie, to

rodziłyby to poważne trudności wynikające z dualizmu owych kryteriów i znacznie komplikowały i tak już złożoną regulację w tym zakresie.

Po drugie, „w wielu przepisach projekt używa określenia ‘sprawa z nią związana’ bez jego zdefiniowania. Konieczne jest podjęcie próby takiego zdefiniowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym postępowania dyscyplinarnego pojawiło się określenie, iż chodzi o taką sytuację, gdy stwierdzone przesłanki podmiotowo-przedmiotowe oraz ramy czasowe uzasadniają przyjęcie związku między tą sprawą a sprawą, w której adwokat nie powinien występować” (Z. Klatka). Wydaje się, że kryterium wskazane w tej uwadze mogłoby mieć również zastosowanie do interpretacji omawianego wyrażenia również na gruncie Projektu. Należy jednak pamiętać, że dopóki pozostaje ono kryterium używanym jedynie podczas wykładni możliwe jest jego modyfikowanie w zależności od złożoności rozpatrywanego przypadku. Przyjęcie go w drodze definicji legalnej mogłoby w sposób nadmierny usztywnić stosowanie postanowień Projektu. Ponadto proponowane kryterium składające się z odesłania do podmiotowych, przedmiotowych i czasowych aspektów sprawy wskazuje jedynie na pewne typy możliwych związków między rozpatrywanymi sprawami, nie określając na czym miałyby one polegać i w jaki sposób są one ograniczone.

Po trzecie, „powstaje problem, na ile (...) nowe rozwiązania ustawowe wprowadzające do zespołów wieloosobowych osoby wykonujące inne zawody (doradcy podatkowi i rzecznicy patentowi) jak i osoby nie świadczące usług w takich zespołach (wspólnicy, członkowie zarządu spółki) zostały wystarczająco uwzględnione w projektowanym art. 68-70” (Z. Klatka). Problem ten niewątpliwie wymaga rozpatrzenia i dlatego powinien zostać skierowany do dalszych prac jako część szerszego problemu współpracy z przedstawicielami innych zawodów. Wydaje się, że jest on właściwie rozwiązany w zakresie tajemnicy zawodowej, ponieważ Projekt nakłada na adwokatów i radców prawnych obowiązek, aby zobowiązali swoich współpracowników do przestrzegania zasad w tym zakresie.

Po czwarte, postuluje się zmianę regulacji bariery informacyjnej przewidzianej w art. 70 poprzez nadanie pkt 1 tego postanowienia brzmienia „adwokat nie zapoznał się z dokumentami objętymi tajemnicą zawodową lub zawierających wiedzę, która dałaby klientowi przewagę” oraz pkt. 2 brzmienia „adwokat nie kontaktuje się w danej sprawie z osobami, które zapoznały się z dokumentami, o których mowa w pkt. 1” (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Propozycja ta wydaje się trudna do zaakceptowania, ponieważ stanowiłaby zawężenie wymogów, które należałoby uznać za efektywną barierę informacyjną. Oznaczałoby to bowiem zastąpienie wymogu braku dostępu do dokumentów objętych tajemnicą zawodową lub zawierających wiedzę, która dałaby klientowi przewagę

wymogiem niezapoznania się z nimi, jak należy domniemywać, również w sytuacji posiadania do nich dostępu. Podobnie oznaczałoby to zastąpienie wymogu braku kontaktów z osobami, które posiadały dostęp do tych dokumentów przez wymóg braku kontaktu „w danej sprawie”. Obydwie te zmiany powodowałyby, że bariery informacyjne nie byłyby wówczas w gruncie rzeczy zabezpieczeniami przez naruszeniami np. tajemnicy zawodowej, ale jedynie sytuacjami, w których nie została ona naruszona. Wydaje się, że sens owych barier powinien jednak polegać na istnieniu rozwiązań technicznych polegających na fizycznej separacji prawnika od źródeł informacji i uniemożliwieniu dostępu do informacji, a nie jedynie na niezapoznaniu się z nimi mimo takich możliwości. Ponadto rozwiązanie takie rodziłby znaczne trudności w zakresie weryfikacji, czy wymogi te są spełnione, jedynym źródłem dowodowym mogłyby tu być bowiem zeznania samych zainteresowanych.

Po piąte, postuluje się uregulowanie kwestii zmian personalnych w przypadku wspólnego wykonywania zawodu poprzez wprowadzenie postanowień, według których „odejście radcy prawnego/adwokata prowadzącego sprawę danego klienta do innej kancelarii połączone z przekazaniem spraw tego klienta tej kancelarii, powinno powodować, że kancelaria uprzednio zatrudniająca radcę prawnego/adwokata powinna mieć możliwość przyjęcia zlecenia dotyczącego tej samej sprawy od innego klienta, pod warunkiem ustanowienia odpowiednich barier informacyjnych” oraz, że „zatrudnienie przez kancelarię radcy prawnego/adwokata, który w poprzednim miejscu wykonywania zawodu doradzał w tej samej sprawie, w której kancelaria zatrudniająca tę osobę już doradza stronie przeciwnej, nie powinno powodować konieczności wyłączenia się tej kancelarii ze sprawy, pod warunkiem ustanowienia barier informacyjnych (...) W takim wypadku nie powinno być możliwe dalsze prowadzenie sprawy przez nowo zatrudnionego radcę prawnego/adwokata” (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Postulat ten wydaje się słuszny, jednakże jego uwzględnienie wymaga dalszych prac.

11. *Inne zagadnienia.* Wśród szeregu innych uwag zgłoszonych podczas konsultacji Projektu należy podnieść następujące zagadnienia. Po pierwsze, w odniesieniu do określenia pojęcia klienta zawartej w art. 9 ust. 1 Projektu proponuje się, aby uznanie za klienta osoby, która ma prawo oczekiwać na podstawie okoliczności, że adwokat będzie na jej rzecz wykonywać czynności zawodowe nie dotyczyło czynności zawodowych wykonywanych w obrocie gospodarczym. „Profesjonalni uczestnicy obrotu gospodarczego nie powinni domniemywać na podstawie okoliczności (w braku podstawy prawnej lub faktycznie wykonywanych czynności bez takiej podstawy), że adwokat będzie na ich rzecz wykonywał

jakiegokolwiek czynności zawodowe”. (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Należy przychylić się do tej opinii, jednakże należy jednocześnie uznać, że sytuacje takie objęte są wyrażeniem „oczekiwać na podstawie okoliczności”, do których należy to, że od niektórych podmiotów wymaga się zawodowej staranności.

Po drugie, zwracano uwagę, że Projekt przewidując w wielu miejscach zgodę klienta lub pisemną zgodę klienta nie precyzuje żadnych wymogów z nią związanych (Z. Klatka). W związku z tym należy uzupełnić tę lukę poprzez dodanie art. 20a w brzmieniu „Ilekcroć w niniejszym Kodeksie przewiduje się uzyskanie zgody klienta adwokat jest obowiązany wyjaśnić klientowi skutki proponowanego działania oraz upewnić się, że zgoda wyrażona jest przez klienta w sposób świadomy”.

Po trzecie, w art. 14 ust 1 pkt. 2 należy wprowadzić zmianę redakcyjną polegającą na zastąpieniu na końcu przecinka średnikiem, natomiast w art. 40 ust. 1 zamiast sformułowania „art. 36 i 37” należy umieścić wyrażenie „art. 36 i art. 37” (A. Koropczuk). Podobne zmiany należy wprowadzić również w innych postanowieniach Projektu.

Po czwarte, w toku konsultacji wskazywano w odniesieniu do art. 14, że „Zgadza się co do zasady z zapisami tego postanowienia w odniesieniu do czynności wykonywanych przez nowego adwokata w tej samej sprawie, w której doradzał już inny adwokat, z zastrzeżeniem że wymagają one doprecyzowania w następujący sposób: obowiązek ustalenia, czy w tej samej sprawie nie wykonywał czynności na rzecz klienta inny adwokat będzie ograniczony do wystosowania stosownego zapytania do klienta, a nie podejmowania prób ustalenia tej okoliczności w inny sposób, adwokat nie będzie mieć obowiązku poinformowania dotychczasowego adwokata o wykonywaniu czynności w razie przeciwnej instrukcji klienta (często klienci uzyskują kilka opinii prawnych w tej samej sprawie i nie życzą sobie kontaktu pomiędzy adwokatami). Uważamy, że obowiązek ustalenia, czy inny adwokat nie wykonywał dla klienta czynności „w podobnym zakresie” powinien zostać usunięty z kodeksu (art. 14 ust. 2). W naszej ocenie jego zakres jest zbyt szeroki. W szczególności w przypadku doradztwa na rzecz dużych przedsiębiorców prowadzących działalność od dłuższego czasu może okazać się, że wielu adwokatów doradzało im w podobnych sprawach (np. w zakresie obsługi walnych zgromadzeń, czy prowadzeniu postępowań sądowych celem odzyskania należności od klientów)” (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Uwzględnienie tych uwag mogłoby polegać na dodaniu w art. 14 ust. 1 wyrażenia „od klienta” po słowach „dowiedzieć się”, dodanie w art. 14 ust. 1 pkt 1 sformułowania „chyba że podstawa prawna stanowi inaczej”, a w art. 14 ust. 2 zastąpienie

wyrażenia „w podobnym zakresie” sformułowaniem „w podobnym zakresie w tej samej sprawie”.

Po piąte, wskazywano, iż „art. 21 ust. 2 stanowi, że adwokat powinien upewnić się przed zawarciem umowy z klientem, jakie osoby lub organy będą właściwe do informowania, konsultacji lub wyrażania zgody. Uważamy, że pożądane by było, aby Projekt wprowadził wymóg zawarcia takich zapisów w umowie z klientem” (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Uwaga ta zasługuje na poddanie dalszej dyskusji, jednakże wydaje się, że ustalenie, kto jest uprawniony do reprezentowania klienta będącego osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną powinno nastąpić jeszcze przed zawarciem z nim umowy.

Po szóste, podnoszono, iż „Zgodnie z art. 21 ust. 3 adwokat powinien oceniać interes klienta, a w razie wątpliwości „co do interesu klienta” powinien się wstrzymać z wykonywaniem czynności. Uważamy, że zapis ten powinien dotyczyć wyłącznie rozbieżności stanowisk wśród członków organu klienta, który udziela instrukcji adwokatowi. Adwokat nie powinien mieć obowiązku oceny, czy instrukcje udzielane przez umocowany organ klienta pozostają w interesie podmiotu przez ten organ reprezentowanego, gdyż w wielu przypadkach może nie mieć ku temu kwalifikacji, a poprzez wstrzymanie czynności zawodowych może wyrządzić klientowi szkodę. Z tego względu proponujemy wykreślenie części pierwszej art. 21 ust. 3 („w przypadku wątpliwości co do interesu klienta”). Ponadto zapis tego artykułu powinien odnosić się do „organu”, który jest umocowany do udzielania adwokatowi instrukcji, nie „organów” (np. nie zgromadzenia wspólników, które również jest organem)” (Polski Związek Pracodawców Prawniczych). Uwaga ta powinna znaleźć częściowe uwzględnienie poprzez dodanie w omawianym postanowieniu sformułowania „o których mowa w ustępie poprzedzającym” w odniesieniu do organów klienta, a więc nadanie mu brzmienia „W przypadku wątpliwości co do interesu klienta, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, w szczególności w przypadku rozbieżności stanowisk wśród członków organów, o których mowa w ustępie poprzedzającym adwokat jest obowiązany wstrzymać się z wykonywaniem czynności zawodowych na jego rzecz do czasu ich usunięcia”.

Po siódme, w art. 31 ust. 1 nie uwzględnia skarg i wniosków do sądów i trybunałów międzynarodowych, które stanowią odrębny środek w stosunku do zwyczajnych i nadzwyczajnych środków odwoławczych (A. Koropczuk). Dlatego też zasadne jest dodanie do tego postanowienia po wyrażeniu „skargi konstytucyjnej” sformułowania „oraz skarg do sądów i trybunałów organizacji międzynarodowych”.

Po ósme, wskazywano, że „art. 60 jest sformułowany dość niefortunnie z punktu widzenia językowego” oraz zastąpienie sformułowania „w sposób adekwatny do jego skomplikowania” przez np. „odpowiednio do stopnia zawiłości sprawy” (P. Łabieniec). Należy przychylić się do tego wniosku i wprowadzić zaproponowaną zmianę.

Po dziewiąte, w art. 68 w ust. 1 i 2 pojęcie „polityka konfliktu interesów” – jako że nazwa ta sugeruje, że taka polityka raczej konflikty interesów miałyby kreować (P. Łabieniec) – należy zastąpić pojęciem „polityka unikania konfliktu interesów”, co oczywiście zasługuje na uwzględnienie.

Po dziesiąte, należy również dokonać sprostowania omyłek pisarskich w opublikowanej wersji Projektu poprzez zastąpienie w art. 23 ust. 5 terminu „wyłącznie” terminem „wyłączenie”, natomiast w art. 70 pkt. 2 wyrażenia „o których mowa w pkt 2” sformułowaniem „o których mowa w pkt 1”.

Wśród zagadnień do dyskusji poruszonych w toku konsultacji należy wskazać następujące kwestie. Po pierwsze, w odniesieniu do art. 27 zauważono, że „Szkoda jednak, że nie podjęto w tym przepisie kwestii dopuszczalności wypowiedzenia stosunku obrony lub pełnomocnictwa procesowego wyłącznie w celu obstrukcyjnym” (P. Łabieniec). Jest to cenna uwaga, która należy poddać dyskusji, która powinna uwzględniać rozbieżność stanowisk dotyczących kryteriów działania obstrukcyjnego.

Po drugie, zauważono również, że Szkoda, że w art. 73 *Projektu* nie rozstrzygnięto wątpliwości, czy dopuszczalna jest krytyka wykraczająca poza środowisko zawodowe (na przykład krytyczna wypowiedź w środkach masowego przekazu). Szkoda również, że nie wskazano warunków, przy spełnieniu których krytyka byłaby uzasadniona. Mogłyby to być w szczególności dwa warunki: zarzuty są prawdziwe i krytyka jest podjęta w interesie społecznym” (P. Łabieniec). Zauważono także, że „rozdział o solidarności zawodowej winien być dużo bardziej precyzyjny: np. winien być obowiązek zawiadamiania o zachowaniach nieetycznych innego adwokata, a może nawet innego prawnika np. prokuratora czy sędziego (a nie jedynie powinność-art.73 pkt.1)” (R. Sarkowicz). Projekt powinien także „przewidywać formy pomocy dla kolegów w trudnych sytuacjach życiowych (np. choroby, uzależnienie od alkoholu, narkotyków etc.)” (R. Sarkowicz). Zagadnienia te również należy poddać dyskusji.

Po trzecie, „należy uregulować problem zmiany ról zawodowych, zarówno w obrębie zawodów prawniczych, jak i przejście od sektora prywatnego do sektora publicznego (i odwrotnie)” (R. Sarkowicz), a więc zagadnienie znane w krajach anglosaskich jako *revolving door*. Niejasność podejścia środowiska prawniczego do tej kwestii powoduje jednak konieczność przeprowadzenia pogłębionej dyskusji w tym zakresie.

Wykaz zmian w Projekcie:

- w odniesieniu do jednostek redakcyjnych Projektu używać sformułowania „postanowienia” zamiast „przepisy”,
- art. 1 powinien brzmieć: „Adwokat postępuje zgodnie z określonymi w niniejszym Kodeksie obowiązkami zawodowymi oraz z zasadami etyki adwokackiej zarówno wyrażonymi w niniejszym Kodeksie, jak i wynikającymi z ogólnych zasad moralnych”,
- art. 5 powinien brzmieć: „Adwokat powinien dbać o tradycję etyczną adwokatury oraz godność zawodu. Adwokat powinien dbać także o niezależność zawodu oraz o umacnianie reguł jego wykonywania, w szczególności ochronę tajemnicy zawodowej i unikanie konfliktu interesów”.
- należy dodać art. 5a w brzmieniu: „Adwokat powinien kierować się zasadami honoru, odwagi, sumienności, powściągliwości i bezinteresowności”,
- należy uszeregować postanowienia rozdziału 1 Projektu w następujący sposób: art. 1-3 pozostawić bez zmian, następnie umieścić art. 5-7, a rozdział ten zamknąć art. 4, art. 5a i art. 8,
- art. art. 14 ust. 1 powinien zostać zmieniony poprzez dodanie w wyrażenia „od klienta” po słowach „dowiedzieć się” oraz dodanie w pkt 1 sformułowania „chyba że podstawa prawna stanowi inaczej”. Ponadto w art. 14 ust 1 pkt. 2 należy wprowadzić zmianę redakcyjną polegającą na zastąpieniu na końcu przecinka średnikiem,
- art. 14 ust. 2 powinien zostać zmieniony poprzez zastąpienie wyrażenia „w podobnym zakresie” sformułowaniem „w podobnym zakresie w tej samej sprawie”,
- należy dodać art. 20a w brzmieniu „Ilekczo w niniejszym Kodeksie przewiduje się uzyskanie zgody klienta adwokat jest obowiązany wyjaśnić klientowi skutki proponowanego działania oraz upewnić się, że zgoda wyrażona jest przez klienta w sposób świadomy”,
- art. 21 ust. 3 powinien brzmieć: „W przypadku wątpliwości co do interesu klienta, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, w szczególności w przypadku rozbieżności stanowisk wśród członków organów, o których mowa w ustępie poprzedzającym adwokat jest obowiązany wstrzymać się z wykonywaniem czynności zawodowych na jego rzecz do czasu ich usunięcia”,
- art. 23 ust. 4 powinien brzmieć: „Adwokat obowiązany jest do podejmowania wszelkich przewidzianych prawem środków dla uniknięcia ujawnienia tajemnicy, w szczególności w przypadku zeznawania w charakterze świadka. Adwokat jest

zwolniony z obowiązku tajemnicy zawodowej wyłącznie na podstawie przepisów odrębnych oraz w sytuacjach wskazanych w niniejszym Kodeksie po uzyskaniu zgody klienta”,

- w art. 23 ust. 5 termin „wyłącznie” należy zastąpić terminem „wyłączenie”,
- w art. 31 ust. 1 należy po wyrażeniu „skargi konstytucyjnej” dodać sformułowanie „oraz skarg do sądów i trybunałów organizacji międzynarodowych”,
- w art. 40 ust. 1 zamiast sformułowania „art. 36 i 37” należy umieścić wyrażenie „art. 36 i art. 37” oraz wprowadzić podobną zmianę w kilku innych postanowieniach,
- w art. 60 sformułowanie „w sposób adekwatny do jego skomplikowania” należy zastąpić przez „odpowiednio do stopnia zawiłości sprawy”,
- w art. 68 w ust. 1 i 2 pojęcie „polityka konfliktu interesów” należy zastąpić pojęciem „polityka unikania konfliktu interesów”,
- w art. 70 pkt. 2 wyrażenie „o których mowa w pkt 2” należy zastąpić sformułowaniem „o których mowa w pkt 1”.

Projekt z dnia 6 maja 2010 r. wspólnego zespołu ds. etyki Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie wraz z propozycjami modyfikacji

Kodeks Etyki Adwokackiej

Zważywszy, że

zawód adwokata jest zawodem zaufania publicznego, a istnienie niezależnego samorządu zawodowego adwokatury, który sprawuje pieczę nad wykonywaniem zawodu jest warunkiem ochrony praw człowieka i obywatela oraz istnienia demokratycznego państwa prawnego,

adwokatura jest powołana do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, a każdy adwokat wypełnia szczególną misję społeczną służąc sprawiedliwości,

adwokat jest obowiązany wykonywać zawód zgodnie z obowiązkami zawodowymi oraz powinien rozumieć i stosować zasady etyki adwokackiej stanowiące moralne podstawy zawodu,

adwokaci działają na rynku usług prawniczych z poszanowaniem zasad uczciwej konkurencji i koleżeństwa zawodowego, a adwokat wykonując czynności zawodowe w interesie klienta występuje w wielu rolach zawodowych, w tym jako obrońca i pełnomocnik, doradca, negocjator oraz arbiter lub mediator,

adwokat nade wszystko występuje jako obywatel odpowiedzialny moralnie za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości, dbający o tradycje etyczną adwokatury, uczestniczący w działalności samorządu zawodowego adwokatury i jako patron przygotowujący do zawodu nowe pokolenia prawników,

przyjmujemy, co następuje.

Rozdział 1 Postanowienia ogólne

Art. 1.

Adwokat postępuje zgodnie z określonymi w niniejszym Kodeksie obowiązkami zawodowymi oraz z zasadami etyki adwokackiej zarówno wyrażonymi w niniejszym Kodeksie, jak i wynikającymi z ogólnych zasad moralnych.

Art. 2.

Adwokat powinien kierować się zasadami etyki adwokackiej także w przypadkach nieprzewidzianych w postanowieniach niniejszego Kodeksu.

Art. 3.

Postanowienia niniejszego Kodeksu stosuje się odpowiednio do aplikantów adwokackich.

Art. 4.

Adwokat powinien dbać o tradycję etyczną adwokatury oraz godność zawodu. Adwokat powinien dbać także o niezależność zawodu oraz o umacnianie reguł jego wykonywania, w szczególności ochronę tajemnicy zawodowej i unikanie konfliktu interesów.

Art. 5.

Adwokat powinien chronić zaufanie publiczne adwokatury i nie powinien wykonywać zajęć i postępować w sposób, który podważyłoby to zaufanie.

Art. 6.

Adwokat powinien dokładać starań, aby osoby potrzebujące czynności zawodowych adwokata nie były pozbawione do nich dostępu. W szczególności adwokat powinien uczestniczyć w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej.

Art. 7.

Adwokat jest moralnie odpowiedzialny za praktykę prawa i wymiaru sprawiedliwości oraz powinien uwzględniać ich dobro wykonując czynności zawodowe.

Art. 8

Adwokat powinien kierować się zasadami honoru, odwagi, sumienności, powściągliwości i bezinteresowności.

Art. 9.

Adwokat powinien rozwijać swoją wiedzę i umiejętności prawnicze oraz dokładać starań, aby wykonywane przez niego czynności zawodowe odpowiadały najwyższemu standardom.

Rozdział 2

Wykonywanie zawodu

Art. 10.

1. Klientem jest osoba, na rzecz której adwokat jest obowiązany zgodnie z podstawą prawną do wykonywania czynności zawodowych lub faktycznie wykonuje czynności zawodowe, choćby bez podstawy prawnej, lub osoba, która ma prawo oczekiwać na podstawie okoliczności, że adwokat takie czynności będzie wykonywał.
2. Pozyskiwanie klientów jest działaniem zmierzającym do powierzenia przez adresatów tego działania ich interesów adwokatowi bez względu na jego formę i treść oraz użyte środki techniczne.

3. Adwokat może pozyskiwać klientów, jeżeli nie narusza obowiązków związanych z tajemnicą zawodową, dobrych obyczajów oraz przepisów prawa, w szczególności dotyczących uczciwej konkurencji i ochrony konsumentów.
4. Adwokat nie może pozyskiwać klientów w sposób, który:
  - 1) wykorzystuje łatwowierność lub przymusowe położenie adresatów lub wywiera na nich presję lub
  - 2) posługuje się niestosowną lub natarczywą formą, lub
  - 3) stwarza prawdopodobieństwo wywołania nieuzasadnionego oczekiwania co do wyników czynności zawodowych adwokata, w tym poprzez powoływanie się na jego osobiste wpływy i znajomości, lub
  - 4) zawiera bezpośrednie porównania w zakresie jakości czynności zawodowych z innymi możliwymi do identyfikacji adwokatami.

Art. 11.

1. Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez przekazywanie ocen dotyczących wykonywania przez niego zawodu nieograniczonemu kręgowi adresatów (reklama).
2. Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez przekazywanie wiedzy lub ocen dotyczących wykonywania przez niego zawodu ograniczonemu kręgowi adresatów lub konkretnym osobom bez ich wyraźnego życzenia, w szczególności poprzez składanie nieproszonych wizyt, odbywanie nieumówionych rozmów telefonicznych i przesyłanie niezamówionej korespondencji (akwizycja).
3. Adwokatowi nie wolno zlecać innym osobom lub ich inspirować do pozyskiwania na jego rzecz klientów w sposób określony w ust. 1 i 2.

Art. 12.

1. Adwokat może pozyskiwać klientów poprzez niebędące reklamą przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez niego zawodu nieograniczonemu kręgowi adresatów (informacja). W szczególności dozwolona jest informacja, która zawiera:
  - 1) dane dotyczące osoby adwokata, w tym jego imię i nazwisko, wizerunek, posiadane tytuły i stopnie zawodowe oraz życiorys zawodowy, posiadane tytuły i stopnie naukowe oraz dorobek naukowy, określenie znajomości języków obcych oraz dane kontaktowe;
  - 2) oznaczenie graficzne kancelarii, spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu, rok jej założenia lub rozpoczęcia działalności, listę wspólników lub partnerów spółki oraz stałych współpracowników wraz z ich tytułami zawodowymi oraz danymi, o których mowa w pkt 1, a także dane o współpracy z prawnikami i kancelariami zagranicznymi;
  - 3) dane na temat rodzaju i zakresu wykonywanych przez adwokata czynności zawodowych wraz ze wskazaniem preferowanych gałęzi i dziedzin prawa, jeżeli adwokat wykonywał praktykę w ich zakresie przez co najmniej trzy lata;
  - 4) zasady kształtowania wynagrodzenia za czynności zawodowe oraz zasady ponoszenia wydatków, pod warunkiem, że zasady te są sformułowane jednoznacznie;

- 5) dane dotyczące wysokości posiadanego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności zawodowych;
  - 6) dane o klientach, na rzecz których adwokat, kancelaria, spółka lub inna forma wspólnego wykonywania zawodu wykonują lub wykonywali czynności zawodowe, pod warunkiem, że klienci wyrażą na to pisemną zgodę, z zastrzeżeniem art. 32;
  - 7) dane dotyczące uczestniczenia w rankingach prawniczych i zajętych w nich miejscach, pod warunkiem, że gwarantują obiektywizm lub były przeprowadzone zgodnie z uchwałą właściwego organu samorządu zawodowego adwokatury;
  - 8) dane dotyczące sponsorowania, pod warunkiem, że jest ono zgodne z uchwałą właściwego organu samorządu zawodowego adwokatury.
2. Informacja, o której mowa w ust. 1, może przybierać formę:
- 1) elementu dokumentów firmowych oraz oznaczenia siedziby kancelarii, spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu;
  - 2) stron internetowych lub wpisów w katalogach i wyszukiwarkach;
  - 3) wpisów w książkach adresowych i telefonicznych;
  - 4) materiałów prasowych;
  - 5) broszur, informatorów oraz publikacji branżowych.

Art. 13.

1. Adwokat może pozyskiwać klientów poprzez niebędące akwizycją przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez niego zawodu ograniczonemu kręgowi adresatów lub konkretnym osobom na ich wyraźne życzenie (oferta). Przez ofertę rozumie się również przekazywanie wiedzy dotyczącej wykonywania przez adwokata zawodu:
  - 1) bez wyraźnego życzenia w przypadkach starania się przez adwokata o zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub
  - 2) w postępowaniu o charakterze przetargu lub konkursu, lub
  - 3) jeżeli pozyskiwanie klienta odbywa się zgodnie z przyjętymi w danej dziedzinie zwyczajami, lub w ramach stałych stosunków z danym podmiotem.
2. Do oferty stosuje się odpowiednio postanowienia dotyczące informacji.

Art. 14.

1. Podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych przez adwokata stanowi w szczególności umowa lub decyzja właściwego sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury.
2. Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych bez podstawy prawnej, chyba że z okoliczności wynika, że niezbędne jest podjęcie czynności zawodowych bez takiej podstawy.
3. Przed zawarciem umowy z klientem adwokat jest obowiązany ustalić z nim, jakie czynności zawodowe będzie wykonywał na jego rzecz i wysokość wynagrodzenia za ich wykonanie oraz ewentualnie zasady jego wyliczenia, a także zasady ponoszenia wydatków, jeżeli okoliczności wskazują na konieczność ich poniesienia w związku z wykonywaniem przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta.

4. Z zastrzeżeniem przepisów odrębnych, adwokatowi nie wolno ustalić z klientem wynagrodzenia w wysokości uzależnionej wyłącznie od wyniku czynności zawodowych adwokata, z tym że może ustalić takie wynagrodzenie jako wynagrodzenie dodatkowe.
5. Adwokat niezwłocznie podejmuje działania zmierzające do stworzenia podstawy prawnej, jeżeli faktycznie wykonuje je bez takiej podstawy, lub klient na podstawie okoliczności może oczekiwać, że adwokat takie czynności będzie wykonywał. W przeciwnym przypadku adwokat niezwłocznie wyjaśnia klientowi nieporozumienie i po upewnieniu się, że kwestia ta jest wyjaśniona, zaprzestaje wykonywania czynności zawodowych na jego rzecz.

Art. 15.

1. Przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta adwokat jest obowiązany od klienta, czy w tej samej sprawie nie wykonuje ich już na rzecz klienta inny adwokat. W takim przypadku adwokat:
  - 1) informuje dotychczasowego adwokata o wykonywaniu czynności zawodowych na rzecz klienta, chyba że podstawa prawna stanowi inaczej;
  - 2) ustala z dotychczasowym adwokatem zasady współpracy, jeżeli jest ona konieczna do działania w interesie klienta;
  - 3) nie podejmuje działań zmierzających do utraty zaufania klienta do dotychczasowego adwokata.
2. Przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta adwokat jest obowiązany dowiedzieć się także, czy w podobnym zakresie w tej samej sprawie nie wykonywał ich uprzednio na rzecz klienta inny adwokat.
3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2:
  - 1) adwokat dotychczasowy lub adwokat uprzedni informuje nowego adwokata o wszelkich okolicznościach istotnych dla wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta oraz na każde zgłoszone przez klienta żądanie niezwłocznie wydaje mu dokumenty, o których mowa w art. 21 ust. 4;
  - 2) adwokatowi nie wolno podejmować działań zmierzających do otrzymania wynagrodzenia należnego innemu adwokatowi za uprzednio lub równocześnie wykonywane na rzecz klienta czynności zawodowe, a w przypadku podejmowania takich działań przez klienta adwokat informuje klienta o tym fakcie.

Art. 16.

1. Adwokat jest obowiązany zachować w stosunku do klienta szczególną rzetelność w sprawach finansowych.
2. Pieniądze, papiery wartościowe i inne aktywa majątkowe klienta, będące w dyspozycji adwokata muszą być odpowiednio wyodrębnione i zabezpieczone. Adwokat jest obowiązany poinformować klienta o miejscu i sposobie zabezpieczenia.
3. Wszelki obrót aktywami, o których mowa w ust. 2, w tym dokonywany między adwokatem a klientem, musi być udokumentowany, w szczególności w formie pokwitowań. Postanowienie art. 20 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 17.

Adwokatowi nie wolno uzależniać wykonania czynności zawodowych od uprzedniego uregulowania wynagrodzenia za czynności zawodowe na rzecz klienta, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego.

Art. 18.

1. Wszelkie czynności zawodowe adwokata są wykonywane w interesie klienta. Adwokat jest związany określeniem przez klienta zakresu i treści jego interesów powierzonych adwokatowi, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego.
2. Adwokat może podejmować wszelkie czynności zawodowe zmierzające do realizacji interesów klienta, chyba że z podstawy prawnej wynika co innego lub z postanowień dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych wynika konieczność uzyskania zgody klienta.

Art. 19.

1. Adwokat jest obowiązany chronić stosunek zaufania łączący go z klientem. Nie wolno mu jednak okazywać klientowi zażyłości oraz dopuszczać do sytuacji, w której mógłby być od klienta uzależniony, w szczególności osobiście lub finansowo.
2. Adwokat jest obowiązany zrezygnować z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, jeżeli z okoliczności wynika, że klient stracił zaufanie do adwokata.
3. Adwokat może zrezygnować z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, jeżeli stracił do klienta zaufanie.

Art. 20.

1. Adwokat nie musi akceptować postaw i działań klienta o charakterze politycznym, gospodarczym lub społecznym. Niedopuszczalne jest jednak okazywanie braku takiej akceptacji przez adwokata w sposób, który mógłby zaszkodzić klientowi.
2. Adwokat może wyłącznie klientowi i wyłącznie przy ustalaniu zakresu interesów powierzonych przez klienta adwokatowi przedstawić własną ocenę tych interesów. Jest to szczególnie wskazane, gdy istnieje prawdopodobieństwo, że w czynnościach zawodowych wykonywanych na rzecz klienta zostanie użyta argumentacja pozaprawna.

Art. 21.

1. Z zastrzeżeniem postanowień dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych, adwokat niezwłocznie informuje klienta o skutkach czynności zawodowych wykonywanych na jego rzecz oraz innych zdarzeniach związanych z tymi czynnościami, o ile mają one wpływ na interesy klienta. Podstawa prawna wykonywania tych czynności może rozszerzyć zakres informowania klienta.
2. Adwokat jest obowiązany konsultować z klientem wykonywane na jego rzecz czynności zawodowe, z zastrzeżeniem postanowień dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych, wymagających uzyskania zgody klienta.
3. Sposób informowania i konsultacji powinien wynikać z podstawy prawnej, przy czym adwokat jest obowiązany informować klienta i konsultować się z nim w sposób gwarantujący powagę i poufność, w szczególności ustalając w tym celu odpowiednie

miejsce spotkań. W przypadku klientów pozbawionych wolności adwokat jest obowiązany dochować szczególnej staranności w zagwarantowaniu powagi i poufności widzenia.

4. Adwokat jest obowiązany na każde żądanie zgłoszone przez klienta lub osobę na rzecz której wykonywał czynności zawodowe niezwłocznie wydać mu wszystkie dokumenty związane z wykonywanymi na jego rzecz czynnościami zawodowymi, w szczególności te, które w związku z tymi czynnościami sporządził lub otrzymał od niego oraz innych osób lub organów.

Art. 22.

Ilekroć w niniejszym Kodeksie przewiduje się uzyskanie zgody klienta adwokat jest obowiązany wyjaśnić klientowi skutki proponowanego działania oraz upewnić się, że zgoda wyrażona jest przez klienta w sposób świadomy.

Art. 23.

1. W przypadku gdy klient jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, adwokat jest obowiązany unikać utożsamiania interesu klienta z interesem jego organów lub członków tych organów.
2. Przed zawarciem umowy z klientem, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, adwokat ustala, jakie osoby lub organy będą właściwe do informowania, konsultacji oraz wyrażania zgody.
3. W przypadku wątpliwości co do interesu klienta, który jest osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną, w szczególności w przypadku rozbieżności stanowisk wśród członków organów, o których mowa w ustępie poprzedzającym adwokat jest obowiązany wstrzymać się z wykonywaniem czynności zawodowych na jego rzecz do czasu ich usunięcia.

Art. 24.

Adwokat jest obowiązany dołożyć wszelkich starań, aby w przypadku klienta dotkniętego nieporadnością, w szczególności chorobą psychiczną lub trwałym uzależnieniem, zapewnić skuteczność informowania klienta oraz konsultowania z nim wykonywanych czynności zawodowych. Jeżeli starania te okażą się niewystarczające, adwokat powinien podjąć działania zmierzające do zapewnienia mu ochrony prawnej.

Art. 25.

1. Adwokat jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się podczas wykonywania czynności zawodowych lub w związku z ich wykonywaniem (tajemnica zawodowa). Obowiązek ten trwa także po zakończeniu czynności zawodowych.
2. Adwokat jest obowiązany zabezpieczyć przed ujawnieniem wszelkie posiadane materiały i dokumenty zawierające informacje objęte tajemnicą zawodową niezależnie od ich formy i sposobu utrwalenia, w szczególności przechowywane lub przekazywane przy pomocy informatycznych nośników danych.

3. Adwokat jest obowiązany żądać udziału przedstawiciela samorządu zawodowego adwokatury w przeszukaniu, które mogłoby skutkować ujawnieniem informacji objętych tajemnicą zawodową.
4. Adwokat obowiązany jest do podejmowania wszelkich przewidzianych prawem środków dla uniknięcia ujawnienia tajemnicy, w szczególności w przypadku zeznawania w charakterze świadka. Adwokat jest zwolniony z obowiązku tajemnicy zawodowej wyłącznie na podstawie przepisów odrębnych oraz w sytuacjach wskazanych w niniejszym Kodeksie po uzyskaniu zgody klienta.
5. W przypadku sporu prawnego z klientem lub osobą, na rzecz której adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, adwokat może wykorzystać informacje objęte tajemnicą zawodową w postępowaniu jedynie w zakresie niezbędnym dla ochrony swoich praw oraz jest obowiązany podjąć starania o wyłączenie jawności tego postępowania.

Art. 26.

1. Jeżeli konflikt interesów jest rozpoznany przez adwokata przed zobowiązaniem się do wykonywania czynności zawodowych, adwokatowi nie wolno tego zobowiązania przyjąć, chyba że uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana w postanowieniach dotyczących poszczególnych rodzajów czynności zawodowych.
2. Jeżeli konflikt interesów jest rozpoznany po przyjęciu zobowiązania się do wykonywania czynności zawodowych lub w toku wykonywania tych czynności, adwokat jest obowiązany niezwłocznie poinformować o tym klienta oraz zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych, chyba że uzyska zgodę klienta, o ile jest ona przewidziana w niniejszym Kodeksie.

Art. 27.

Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli dotyczą lub mogą dotyczyć jego osoby lub majątku, chyba że:

- 1) czynność dotyczy wspólnych działań lub interesów adwokata i klienta;
- 2) czynność dotyczy jednocześnie członka jego rodziny lub osoby mu bliskiej;
- 3) czynność dotyczy lub może dotyczyć podstawy prawnej wykonywania czynności zawodowych przez adwokata na rzecz klienta;
- 4) jest stroną postępowania;
- 5) roszczenie jest wspólne dla niego i jego klienta.

Art. 28.

Adwokatowi nie wolno wykonywać czynności zawodowych, które dotyczą sprawy lub sprawy z nią związanej:

- 1) w której on lub osoba dla niego bliska brała udział jako przedstawiciel organów władzy publicznej, lub wykonując funkcję publiczną, lub jako arbiter lub mediator, lub złożyła w danej sprawie zeznanie w charakterze świadka, lub występowała jako biegły;

- 2) w której osoba dla niego bliska jako adwokat wykonywała na rzecz strony przeciwnej jego klienta czynności zawodowe lub osoba ta jest stroną przeciwną jego klienta, lub osoba ta jest zainteresowana w niekorzystnym dla jego klienta rozstrzygnięciu;
- 3) która dotyczy adwokata wykonującego czynności zawodowe w tym samym czasie na rzecz tego samego klienta.

Art. 29.

1. Adwokat jest obowiązany zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli:
  - 1) dotyczy to przypadków, o których mowa w art. 19 ust. 2, art. 26 ust. 2 lub art. 33 ust. 4;
  - 2) obowiązek taki wynika z podstawy prawnej wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta;
  - 3) klient żąda od adwokata działań prowadzących do naruszenia jego obowiązków zawodowych lub popełnienia przez niego czynu zabronionego przez prawo;
  - 4) adwokat na podstawie okoliczności ocenia, że z przyczyn leżących po jego stronie nie jest w stanie wykonywać czynności zawodowych w sposób należyty.
2. Adwokat może zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta, jeżeli:
  - 1) dotyczy to przypadków, o których mowa w art. 19 ust. 3, art. 33 ust. 4 lub art. 73;
  - 2) podstawa prawna wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta przewiduje taką możliwość;
  - 3) klient nie wywiązuje się ze swoich obowiązków wobec adwokata w sposób utrudniający mu wykonywanie czynności zawodowych na rzecz klienta;
  - 4) klient wykorzystał lub z okoliczności wynika, że może wykorzystać czynności zawodowe adwokata do popełnienia czynu zabronionego przez prawo;
  - 5) wystąpią inne ważne powody.
3. Rezygnacja, o której mowa w ust. 1 i 2, nie może mieć na celu obejścia decyzji sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury stanowiącej podstawę prawną wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta.
4. Rezygnacja, o której mowa w ust. 1 i 2, powinna być równoczesna z podjęciem czynności zmierzających do zniesienia podstawy prawnej tych czynności, w szczególności z wypowiedzeniem umowy lub poinformowaniem sądu lub organu samorządu zawodowego adwokatury, którego decyzja stanowiła tę podstawę.

Art. 30.

Jeżeli adwokat zrezygnował z wykonywania na rzecz klienta czynności zawodowych, ma on obowiązek wykonać wszelkie niezbędne czynności, w tym niecierpiące zwłoki czynności zawodowe, w celu zabezpieczenia interesów klienta, chyba że klient zwolni go z tego obowiązku.

Rozdział 3

Adwokat jako obrońca i pełnomocnik

Art. 31.

Adwokat jako obrońca i pełnomocnik jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie lojalny reprezentować klienta.

Art. 32.

Adwokatowi nie wolno pozyskiwać klientów poprzez udostępnianie danych o klientach, na rzecz których wykonywał czynności zawodowe związane ze sprawami z zakresu prawa karnego oraz prawa rodzinnego, nawet jeżeli wyrażą oni na to zgodę.

Art. 33.

1. Adwokat jest obowiązany informować klienta o skutkach procesowych wykonywanych na jego rzecz czynności zawodowych oraz o możliwości i zasadności wniesienia zwyczajnych i nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a także skargi konstytucyjnej oraz skarg do sądów i trybunałów organizacji międzynarodowych.
2. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na dokonanie czynności zawodowych polegających na przyznaniu się klienta do winy, składaniu przez niego wyjaśnień, wniesieniu pozwu oraz uznaniu powództwa.
3. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na zaniechanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu zwyczajnych środków zaskarżenia.
4. Jeżeli adwokat ocenia dokonanie czynności zawodowych polegających na wniesieniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia oraz skargi konstytucyjnej jako bezzasadne, jest obowiązany w formie pisemnej poinformować o tym klienta. Jeżeli pomimo poinformowania go klient nadal w sposób wyraźny żąda dokonania czynności, adwokat może, a w przypadku obrony w sprawach karnych jest obowiązany wypowiedzieć pełnomocnictwo.

Art. 34.

Adwokat jest obowiązany dążyć do zakończenia sprawy w drodze negocjacji, mediacji lub arbitrażu, jeżeli leży to w interesie jego klienta, w szczególności jeżeli zaoszczędziłoby to mu kosztów. W tym celu informuje klienta o takiej możliwości i płynących z tego korzyściach i, z zastrzeżeniem postanowień dotyczących tych czynności zawodowych, powinien podjąć się ich wykonania.

Art. 35.

Adwokatowi nie wolno zgłaszać dowodu z zeznań świadka będącego adwokatem w celu ujawnienia informacji objętych tajemnicą zawodową.

Art. 36.

1. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klientów, nawet jeżeli klienci wyrazili na to zgodę, jeżeli ich interesy są lub mogą być sprzeczne, nawet w różnych sprawach.

2. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli druga strona jest również jego klientem, nawet jeżeli klienci wyrazili na to zgodę.

Art. 37.

1. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, nawet jeżeli klient i osoby te wyrazili na to zgodę.
2. Adwokat nie może być obrońcą lub reprezentować klienta, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez adwokata wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe, dałaby klientowi przewagę, nawet jeżeli klient i osoby te wyrazili na to zgodę.

Art. 38.

1. Adwokatowi nie wolno świadomie podawać sądowi nieprawdziwych informacji o faktach, z tym że nie odpowiada on za zgodność z prawdą informacji uzyskanych od klienta.
2. Adwokat powinien w sposób rzeczowy formułować swoje wypowiedzi; w szczególności odpowiada on za treść pism procesowych i innych dokumentów przez siebie sporządzonych, nawet jeżeli nie zostały przez niego podpisane.
3. Adwokat powinien zachować umiar i takt, w szczególności nie wolno mu posługiwać się zwrotami obraźliwymi oraz grozić postępowaniem karnym lub dyscyplinarnym, a okoliczności drastyczne powinien przytaczać oględnie.

Art. 39.

1. Adwokatowi nie wolno swoim zachowaniem naruszać powagi sądu, w szczególności nie może on bez uzasadnienia podważać bezstronności i umiejętności sędziów lub okazywać zażyłości z sędziami i pracownikami sądów.
2. Adwokat jest obowiązany niezwłocznie poinformować sąd o wszelkich faktach związanych z jego osobą, które mogłyby zaoszczędzić kosztów postępowania, w szczególności o wygaśnięciu pełnomocnictwa oraz swoim niestawiennictwie.

Art. 40.

Naruszenie obowiązków określonych w art. 38 i art. 39 nie może zostać usprawiedliwione zachowaniem innych uczestników postępowania.

Art. 41.

Postanowienia dotyczące obowiązków adwokata wobec sądu stosuje się odpowiednio do innych organów i instytucji władzy publicznej.

Art. 42.

1. Adwokatowi nie wolno porozumiewać się z drugą stroną postępowania z pominięciem jej obrońcy lub pełnomocnika.

2. Adwokat jest obowiązany kształtować stosunki z obrońcą lub pełnomocnikiem drugiej strony, stosując odpowiednio postanowienia art. 38 i art. 39.
3. Adwokat powinien przekazywać odpisy składanych przez siebie pism procesowych obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony niezależnie od obowiązków wynikających z przepisów o postępowaniu, jeżeli z okoliczności wynika, że przekazanie tych pism w trybie przewidzianym przez te przepisy uniemożliwi obrońcy lub pełnomocnikowi drugiej strony dokładne zapoznanie się z nimi.

Art. 43.

Udzielając substytucji adwokat jest obowiązany zrobić to w terminie umożliwiającym substytutowi przygotowanie się do czynności zawodowych, a ten jest obowiązany potwierdzić przyjęcie substytucji. Do wzajemnych obowiązków wynikających z substytucji stosuje się odpowiednio postanowienia art. 15.

Rozdział 4

Adwokat jako doradca

Art. 44.

Adwokat jako doradca jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie rzetelny wyjaśniać klientowi jego sytuację prawną.

Art. 45.

Adwokatowi nie wolno udzielać porad prawnych, które mogą ułatwić popełnienie czynu zabronionego przez prawo lub uniknięcie odpowiedzialności za czyn, który miałby zostać popełniony w przyszłości. Dotyczy to w szczególności dokonania przestępstwa i odpowiedzialności karnej.

Art. 46.

Adwokat może za pisemną zgodą klienta ujawnić treść porady prawnej podlegającej tajemnicy zawodowej, chyba że taką możliwość wyłączają przepisy odrębne.

Art. 47.

Adwokatowi nie wolno doradzać w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej klientom, których interesy są sprzeczne, nawet w różnych sprawach, chyba że klienci wyrazili na to zgodę.

Art. 48.

1. Adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że klient i osoby te wyrazili na to zgodę.
2. Adwokatowi nie wolno doradzać klientowi, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, chyba że klient i osoby te wyraziły na to zgodę.

Rozdział 5

Adwokat jako negocjator

Art. 49.

Adwokat jako negocjator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób szczególnie uczciwy dążyć do korzystnego dla klienta porozumienia z drugą stroną.

Art. 50.

1. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na prowadzenie w jego imieniu negocjacji.
2. Adwokat jest obowiązany uzyskać zgodę klienta na przyjęcie wynegocjowanej propozycji porozumienia, chyba że z podstawy prawnej wykonywania przez adwokata czynności zawodowych na rzecz klienta wynika co innego.

Art. 51.

1. Adwokatowi nie wolno wykorzystywać informacji o przebiegu negocjacji pozaprosesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego w toku tego postępowania z wyjątkiem treści zawartego porozumienia.
2. Informowanie klienta o przebiegu negocjacji pozaprosesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego jest ograniczone do propozycji porozumienia.
3. Odbierając od klienta zgodę na prowadzenie negocjacji pozaprosesowych z adwokatem drugiej strony dotyczących toczącego się lub mogącego toczyć się postępowania sądowego, adwokat zobowiązuje klienta do nieujawniania i niewykorzystywania informacji z przebiegu negocjacji w toku tego postępowania.

Art. 52.

Adwokat może za pisemną zgodą klienta ujawnić treść informacji uzyskanych podczas negocjacji podlegających tajemnicy zawodowej, z wyłączeniem negocjacji, o których mowa w art. 51, lub gdy taką możliwość wyłączają przepisy odrębne.

Art. 53.

Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli druga strona jest również jego klientem, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 54.

1. Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli jego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że poinformuje o tym fakcie te osoby i strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

2. Adwokatowi nie wolno prowadzić w imieniu swojego klienta negocjacji, jeżeli występuje ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej lub jeżeli posiadana przez prawnika wiedza o osobach, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe dałaby klientowi przewagę, chyba że poinformuje o tym fakcie te osoby i strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 55.

Do obowiązków adwokata wobec drugiej strony negocjacji stosuje się odpowiednio postanowienia art. 38–40 i art. 42.

Rozdział 6 Adwokat jako arbiter i mediator

Art. 56.

Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, w sposób bezstronny rozstrzygać spory oraz w sposób dobrowolny pomagać stronom w rozwiązywaniu konfliktów.

Art. 57.

1. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany zachować równą niezależność wobec wszystkich stron postępowania i w ich interesie wykonywać te czynności zawodowe.
2. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany przestrzegać zasady przyjęte dla danego postępowania arbitrażowego lub mediacyjnego.

Art. 58.

1. Adwokat może być arbitrem lub mediatorem stron tylko za ich pisemną zgodą, chyba że podstawa prawna stanowi inaczej, w szczególności jeżeli przewiduje ona tryb powoływania arbitrów lub mediatorów lub dopuszcza zmianę rodzaju wykonywanych przez adwokata czynności zawodowych.
2. Adwokat może podjąć się mediacji między stronami w postępowaniu, w którym pełnił już rolę arbitra, jeżeli spełnione są warunki, o których mowa w ust. 1. W takim przypadku w zakresie następstwa czynności zawodowych mediatora po czynnościach zawodowych arbitra nie stosuje się postanowień art. 28 i art. 60.

Art. 59.

1. Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej wykonuje inne czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron, nawet za zgodą klienta.
2. Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli wykonuje w sprawie innej niż sprawa, o której mowa w ust. 1, czynności zawodowe na rzecz którejkolwiek ze stron, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 60.

Adwokat nie może być arbitrem lub mediatorem, jeżeli interesy którejkolwiek ze stron są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których adwokat uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej, chyba że poinformuje o tym fakcie strony, a żadna z nich nie wyrazi sprzeciwu.

Art. 61.

Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany ujawnić stronom lub w innym przypadku określonym w podstawie prawnej wszelkie fakty, które mogą budzić wątpliwości co do zgodności jego postępowania z zasadami określonymi w art. 56 i art. 57, w szczególności jego związki osobiste lub majątkowe ze stronami, pełnomocnikami stron, innymi arbitrami i mediatorami oraz innymi uczestnikami postępowania.

Art. 62.

Adwokat jako arbiter i mediator powinien zapewnić sobie odpowiednią ilość czasu na udział w postępowaniu odpowiednio do stopnia zawiłości sprawy.

Art. 63.

1. Adwokat jako arbiter i mediator, w szczególności jako arbiter lub mediator przewodniczący, jest obowiązany współpracować z innymi arbitrami i mediatorami biorącymi udział w postępowaniu.
2. Adwokat jako arbiter i mediator jest obowiązany unikać komunikowania się ze stroną postępowania poza tym postępowaniem, a jeżeli jest to konieczne, powinno odbywać się jawnie dla pozostałych stron.

Art. 64.

Adwokat jest obowiązany uczestniczyć w postępowaniu arbitrażowym w sposób zapewniający wszechstronne wyjaśnienie sprawy, a rozstrzygać spór w oparciu o całość zgromadzonego materiału i biorąc pod uwagę wszystkie argumenty.

Art. 65.

Jeżeli adwokat jest arbitrem wyznaczonym przez stronę w arbitrażu, w którym podstawa prawna przewiduje zwolnienie takich arbitrów z bezstronności, nie stosuje się postanowień art. 56 i art. 57 ust. 1 oraz art. 28 w zakresie arbitrażu, a także art. 59 ust. 1 i art. 63 ust. 2, z zastrzeżeniem, że jest obowiązany ujawnić taki zamiar stronom lub w innym przypadku określonym w podstawie prawnej.

Art. 66.

Adwokat przed rozpoczęciem mediacji informuje strony o zasadach mediacji, w szczególności upewnia się, że strony wiedzą o:

- 1) różnicy między mediacją a innymi czynnościami zawodowymi adwokata;
- 2) możliwości zrezygnowania z mediacji na każdym jej etapie oraz możliwości wybrania innego mediatora;

3) okolicznościach, w jakich adwokat może zakończyć mediację.

Art. 67.

Adwokat jest obowiązany zakończyć mediację bez osiągnięcia porozumienia, jeżeli w jego ocenie nie jest ono możliwe lub miałyby do niego dojść z naruszeniem zasad mediacji, w szczególności jeżeli:

- 1) klient nie może efektywnie uczestniczyć w mediacji;
- 2) strony chcą zawrzeć porozumienie, którego skutków nie są świadome lub które może być niezgodne z prawem;
- 3) doszło do impasu, który w ocenie adwokata jest nie do pokonania, a zakończenie mediacji zaoszczędziłoby stronom kosztów.

Art. 68.

Postanowienia niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio do innych niż arbitraż lub mediacja alternatywnych metod rozwiązywania sporów i rozwiązywania konfliktów.

Rozdział 7

Wspólne wykonywanie zawodu

Art. 69.

Adwokat zobowiązuje swoich współpracowników, w tym personel pomocniczy, do postępowania zgodnie z zasadami dotyczącymi tajemnicy zawodowej.

Art. 70.

1. Spółki oraz inne formy wspólnego wykonywania zawodu przez adwokatów są obowiązane posiadać podpisaną przez wszystkich adwokatów wykonujących w jej ramach czynności zawodowe politykę unikania konfliktu interesów zawierającą procedury służące pełnemu badaniu adwokatów oraz ich współpracowników, czy nie występuje lub może wystąpić konflikt interesów.
2. Polityka unikania konfliktu interesów, o której mowa w ust. 1, powinna określać także sposób realizacji wymogów, o których mowa w art. 72.

Art. 71.

Jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu:

- 1) w przypadkach, o których mowa w art. 47 i art. 48 ust. 1, może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta za zgodą klientów lub osób, o których mowa w tych postanowieniach;
- 2) w przypadkach, o których mowa w art. 27, art. 36 i art. 37 ust. 1, może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, za zgodą klientów lub osób, których dotyczy konflikt interesów oraz po spełnieniu warunków, o których mowa w art. 72;
- 3) w przypadkach, o których mowa w art. 28, art. 37 ust. 2, art. 48 ust. 2, art. 53, art. 54, art. 59 i art. 60 może wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, po spełnieniu

warunków, o których mowa w art. 72, oraz po poinformowaniu klientów lub osób, których dotyczy konflikt interesów o samym konflikcie i o spełnieniu tych warunków.

Art. 72.

Jeżeli w ramach spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu występuje konflikt interesów w odniesieniu do jednego adwokata, a inny adwokat tej spółki lub innej formy wspólnego wykonywania zawodu ma zgodnie z art. 71 pkt 2 i 3 wykonywać czynności zawodowe na rzecz klienta, powinny zostać spełnione następujące warunki:

- 1) adwokat nie ma i nie miał uprzednio dostępu do dokumentów objętych tajemnicą zawodową lub zawierających wiedzę, która dałaby klientowi przewagę;
- 2) adwokat nie kontaktuje się z osobami, które zapoznały się lub mają dostęp do dokumentów, o których mowa w pkt 1;
- 3) współpracownicy adwokata, w tym personel pomocniczy, powinni być w tym celu wyznaczeni i postępować zgodnie z warunkami określonymi w pkt 1 i 2.

Rozdział 8

Koleżeństwo zawodowe i samorząd zawodowy adwokatury

Art. 73.

Jeżeli obowiązki zawodowe adwokata określone w niniejszym rozdziale kolidują z interesem klienta, interes klienta jest nadrzędny, z tym że adwokat może zrezygnować z wykonywania czynności zawodowych na rzecz klienta.

Art. 74.

1. Stosunki między adwokatami opierają się na współdziałaniu w realizacji zadań adwokatury i koleżeństwie zawodowym.
2. Adwokaci powinni służyć sobie radą i pomocą, a konflikty między nimi powinny być w miarę możliwości rozwiązywane polubownie przez organy samorządu zawodowego adwokatury.

Art. 75.

W przypadku gdy adwokat dowiaduje się o niezgodnym z obowiązkami zawodowymi postępowaniu innego adwokata, w tym o nienależytym wykonywaniu przez niego czynności zawodowych:

- 1) jest obowiązany zwrócić mu uwagę, a jeżeli nie przyniesie to skutku, powinien zawiadomić właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury;
- 2) może podjąć czynności zawodowe na rzecz klienta przeciwko takiemu adwokatowi, z tym że jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury;
- 3) może podjąć rzeczową krytykę adwokata, w szczególności sporządzić opinię o jego postępowaniu, z tym że jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym właściwe organy samorządu zawodowego adwokatury.

Art. 76.

Jako członek samorządu zawodowego adwokatury adwokat jest obowiązany wywiązywać się ze swoich obowiązków wobec organów tego samorządu, w szczególności stawiać się i udzielać niezbędnych informacji na każde ich wezwanie oraz regularnie opłacać składki członkowskie.

Art. 77.

Jako członek organów samorządu zawodowego adwokatury adwokat jest obowiązany wywiązywać się ze swoich obowiązków i dokładać starań, aby działania organów tego samorządu służyły realizacji zadań adwokatury, w szczególności nie wykorzystywać tego członkostwa we własnym interesie.

Art. 78.

Adwokat powinien dokładać starań, aby jako patron przygotować swoich aplikantów do wykonywania zawodu, w szczególności w zakresie zgodnego z zasadami etyki adwokackiej oraz obowiązkami zawodowymi postępowania adwokata, w tym należytego wykonywania przez niego czynności zawodowych.